

Μνήμων

Τόμ. 31 (2010)

Δυναμικές και αδράνειες στη φορολογία και στο φορολογικό μηχανισμό κατά την Επανάσταση του 1821

ΣΙΜΟΣ ΜΠΟΖΙΚΗΣ

doi: [10.12681/mnimon.23](https://doi.org/10.12681/mnimon.23)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΠΟΖΙΚΗΣ Σ. (2012). Δυναμικές και αδράνειες στη φορολογία και στο φορολογικό μηχανισμό κατά την Επανάσταση του 1821: <html />. *Μνήμων*, 31, 31–70. <https://doi.org/10.12681/mnimon.23>

ΣΙΜΟΣ ΜΠΟΖΙΚΗΣ

ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΔΡΑΝΕΙΕΣ ΣΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Η δημοσιονομική συγκρότηση ενός κράτους επηρεάζεται κυρίως από τις αναγκαίες δαπάνες και τους στόχους του, από τις πολιτικο-κοινωνικές πραγματικότητες που επικρατούν σ' αυτό και από τη δομή και τη βάση της οικονομίας του.¹ Ο βασικός στόχος των επαναστατημένων Ελλήνων το 1821, η πολιτική ύπαρξη και ανεξαρτησία, εξαρτιόταν μεταξύ άλλων και από την εξασφάλιση των οικονομικών πόρων, που θα στήριζαν τον πόλεμο και θα εξυπηρετούσαν τις λειτουργικές δαπάνες της Προσωρινής Διοίκησης. Μέρος αυτών των πόρων αντλήθηκε μέσω του φορολογικού μηχανισμού,² καθώς η φορολογία ήταν ένας από τους βασικούς πυλώνες θεσμικής-κρατικής συγκρότησης, που οργανώθηκε συνειδητά από τις ηγεσίες των επαναστατημένων.³ Σκοπός του παρόντος άρθρου

Το άρθρο βασίζεται σε υλικό που εντόπισα και μελέτησα για να εκπονήσω τη διπλωματική μου εργασία με τίτλο «Οι εκμισθώσεις φόρων. Φορολογικός μηχανισμός και κοινωνικές ελίτ στην επανάσταση του εικοσιένα», στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Ιστορία και Τεκμηρίωση στα σύγχρονα ζητήματα» (Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα, Απρίλιος 2009). Το παρόν κείμενο οφείλει πολλά στις κριτικές παρατηρήσεις του καθηγητή Πέτρου Πιζάνια, που διευθύνει το Πρόγραμμα.

1. Παναγιώτης Β. Δερτιλής, *Συμβολή εις την δημοσιονομικήν ιστορίαν του αγώνος του 1821*, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 131.

2. Χρήστος Κωνσταντινόπουλος, *Οι διοικητικές διαφορές κατά την περίοδο 1821-1832 και τα πρώτα βήματα της διοικητικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα*, Αθήνα 1988, σ. 57.

3. Πέτρος Πιζάνιας, «Από ραγιάς Έλληνας πολίτης. Διαφωτισμός και Επανάσταση 1750-1832», *Η ελληνική επανάσταση του 1821, ένα ευρωπαϊκό γεγονός*, επιμ.-εισαγ. Πέτρος Πιζάνιας, Αθήνα 2009, σ. 40. Η σχετικά άμεση λειτουργία αυτού του μηχανισμού στηρίχθηκε στην εμπειρία και τη γνώση που είχαν αποκομίσει διάφορα τμήματα του πληθυσμού από τη συμμετοχή τους στην κοινοτική διοίκηση και στο σύστημα ενοικίασης της εισπραξής φόρων. Η ελληνική παρουσία στο εν λόγω σύστημα απέκτησε πιο συστηματικό χαρακτήρα κατά τα τέλη του 18ου αιώνα στο διοικητικό επίπεδο της επαρχίας και της κοινότητας, που ήταν οργανικό τμήμα του διοικητικού και φορολογικού μηχανισμού του οθωμανικού κράτους, με τη διττή λειτουργία του, του καταλογισμού φορολογικών υποχρεώσεων σε κάθε

θρου είναι να φωτίσει σημεία της φορολογίας και του φορολογικού μηχανισμού με νέα στοιχεία, σταθμίζοντάς τα σε πλευρές της Επανάστασης του 1821: σε πλευρές που παρουσιάζουν αδράνειες ή δυναμικές⁴ και που οι συντεταγμένες τους,⁵ καθώς συμφύρονται, αποτυπώνουν οριακά σημεία γέννησης του (νέου) και αντοχής του «παλιού».

Οι επιδράσεις των πολιτικών αποφάσεων της Διοίκησης στη φορολογία και στο μηχανισμό της ήταν το ένα σκέλος της έρευνας. Το άλλο σκέλος επικεντρώθηκε στους φορο-ενοικιαστές,⁶ στη φυσιογνωμία, στις πρακτικές και στις σχέσεις τους με το κράτος. Κύρια πηγή της έρευνας ήταν ορισμένα από τα φορολογικά κατάστιχα της επαναστατικής περιόδου, που βρίσκονται στην κεντρική υπηρεσία των Γενικών Αρχείων του Κράτους.⁷ Στοιχεία για τη φορολογία αντλήθηκαν και από δημοσιευμένα κατάστιχα τα οποία βρίσκονται στους τόμους των *Αρχείων της Ελληνικής Παλιγγενεσίας*.⁸ Τα κατάστιχα, λόγω του εξειδικευμένου χαρακτήρα τους, περιλαμβάνουν σχετικά συστημα-

οικογένεια και της μερικής διοίκησης-ελέγχου των πληθυσμών. Βλ. Σπύρος Ι. Ασδραχάς και συνεργάτες, *Ελληνική οικονομική ιστορία ιε-ιθ' αι.*, Αθήνα 2003, σ. 326-327· Στάθης Ν. Τσοτσόρδης, «Τα όρια των διαφοροποιήσεων των παραγωγικών δομών στον αγροτικό χώρο (18ος-19ος αιώνας)», *Τα Ιστορικά* 7, τχ. 12/13 (1990) 43-56.

4. Μεταξύ άλλων, η Επανάσταση αποδέσμευσε κοινωνικές ομάδες από τις παραδοσιακές τους θέσεις, δημιούργησε νέα νοήματα και υλικές σχέσεις, δημιούργησε το νέο δημόσιο χώρο της πολιτικής, των πολιτικών σωμάτων, των πολιτών, της αρχής του νόμου. Βλ. Νίκος Ροτζώκος, *Επανάσταση και εμφύλιος στο Εικοσιένα*, Αθήνα 1997, σ. 9-10.

5. Η Επανάσταση και οι θεσμοί που δημιούργησε, η πολιτική, οι κληρονομημένες κοινωνικές και παραγωγικές δομές, η φορολογία, οι φορο-ενοικιαστές. Μια πιο συνολική δουλειά σ' αυτό το θέμα προϋποθέτει και την πλήρη διερεύνηση των πεδίων της πολιτικής, του δικαίου, της οικονομίας, της διοίκησης, κ.ά. που είναι διαστάσεις της φορολογίας. Για τη σχέση αυτών των πεδίων με τη φορολογία βλ. Ευάγγελος Πρόντζας, *Νομήματα και φόροι στις δημόσιες προσόδους*, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σ. 25.

6. Μέχρι τώρα δεν έχει γίνει εκτεταμένη ιστορική έρευνα για να διαπιστωθεί ποιοι ήταν οι ενοικιαστές και ποια ήταν τα χαρακτηριστικά τους στα χρόνια της Επανάστασης του 21. Για τις κυριότερες βιβλιογραφικές αναφορές στη φορο-ενοικίαση βλ. Σωκράτης Δ. Πετμεζάς, *Η ελληνική αγροτική οικονομία κατά το 19ο αι., η περιφερειακή διάσταση*, Ηράκλειο 1999, σ. 58· Χρήστος Λούκος, «Η ενοικίαση προσόδων κατά την Καποδιστριακή περίοδο. Απόψεις για την πολιτική διάσταση του προβλήματος», *Μνήμων* 8 (1980-1982) 370-378· Γιώργος Ν. Μητροφάνης, *Η φορολογία της αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα, 1828-1862*, αδημ. διδακτορ. διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών – Σχολή Νομικών-Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών – Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα 1992.

7. Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ), Κατάστιχα-Πρωτόκολλα Αγώνος και Καποδιστρια.

8. Βουλή των Ελλήνων, *Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας (1821-1832)*, τ. Α'-Κ', Αθήνα 1857-2001 (και σε cd-rom). Στο εξής *ΑΕΠ*.

τικές, περιορισμένες όμως ως προς το βάθος τους, πληροφορίες.⁹ Γι' αυτό, τα στοιχεία που προέκυψαν από την αποδελτίωση εμπλουτίστηκαν με δεδομένα από άλλες πρωτογενείς πηγές¹⁰ και προέκυψε έτσι ένα πληρέστερο υλικό τεκμηρίωσης.¹¹

Η φορολογία στην προοπτική της πολιτικής συγκρότησης

«Η κάθε ηγετική ομάδα που συνέστησε την επαναστατική ηγεσία είχε μια ιστορία η οποία της επέτρεπε να αντιλαμβάνεται το νόημα της ελευθερίας με έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο».¹² Τέτοιες ομάδες κατά την προεπαναστατική περίοδο ήταν οι έμποροι, οι караβοκύρηδες, οι διανοούμενοι, οι κοτζαμπάσηδες και οι ένοπλοι (αρματολοί, κάποι). Οι δύο τελευταίες ομάδες αντλούσαν δύναμη από τη συμμετοχή τους στα χαμηλά κλιμάκια της οθωμανικής διοίκησης και η ρήξη τους με το οθωμανικό κράτος έπαιρνε είτε τη μορφή της απόσχισης, είτε τη μορφή της τοπικο-συγγενικής κυριαρχίας, μορφές ρήξης δηλαδή οι οποίες δεν έφταναν στο ζήτημα της πολιτικής οργάνωσης της ελευθερίας. Για τους εμπόρους, τους караβοκύρηδες και τους διανοούμενους που είχαν μεγάλο βαθμό ανεξαρτησίας από τις δομές του οθωμανικού κράτους, χάρη στους ποικίλους τύπους «κεφαλαίου» που διέθεταν (εμπορικό, πολιτιστικό-μορφωτικό), «απελευθέρωση, ελευθερία και εθνικό κράτος αποτελούσαν ενιαίο και αδιαίρετο πρόταγμα»,¹³ που θα επιτευχθεί με την αυτοδύναμη δράση του έθνους και την εκβολή αυτής της δράσης στην οργάνωση εθνικού κράτους.

Η εισαγωγή, οργάνωση και αποδοχή των νεωτερικών πολιτικών σχεδίων και θεσμών στην Επανάσταση του '21 ήταν αποτέλεσμα της δυναμικής των διανοουμένων, των εμπόρων και των караβοκύρηδων, μιας δυναμικής που τελικά εκφράστηκε και ως πολιτική ηγεμονία απέναντι στις άλλες ομάδες ισχύος. Το γενικό περιεχόμενο αυτής της πολιτικής ηγεμονίας αφομοιώθηκε σε ποιό-

9. Είναι δεμένα ή λυτά φύλλα και βιβλία, στα οποία αναφέρεται η ταυτότητα του φορο-ενοικιαστή (ονοματεπώνυμο), το είδος και το ύψος του φόρου και ο τόπος που φορολογείται.

10. Ψηφιακή βάση προσωπικών δεδομένων, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών (Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες), Τμήμα Ιστορίας – Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Αυτή η ψηφιακή βάση τροφοδοτείται με στοιχεία ιστορικο-κοινωνιολογικά για τα πρόσωπα του κινήματος του Διαφωτισμού, της Φιλικής Εταιρείας και της Επανάστασης. Από τη βάση αντλήθηκαν πληροφορίες για την κοινωνική φυσιογνωμία των φορο-ενοικιαστών (αξιώματα, κοινωνικο-επαγγελματική ομάδα). Περισσότερα για τη βάση βλ. Π. Πιζάνιας, *ό.π.*

11. Βλ. Παράρτημα στο τέλος της εργασίας.

12. Π. Πιζάνιας, *ό.π.*, σ. 47. Για τις ηγετικές ομάδες της Επανάστασης του 1821, τα μέσα δράσης, την κοινωνική τους θέση και το πρόταγμα της ελευθερίας βλ. στο *ίδιο*, σ. 47-53.

13. Στο *ίδιο*.

λους βαθμούς απ' όλες τις κοινωνικές ελίτ, γιατί σε τελική ανάλυση ήταν το αποτέλεσμα μιας πολιτικής συμμαχίας,¹⁴ η οποία στηρίχτηκε στην προσδοκία «πολιτικής ύπαρξης και ανεξαρτησίας», αλλά και στην επιθυμία συμμετοχής στη διαχείριση της νέας εξουσίας και του εθνικού κράτους.

Οι αναθρεμμένες με τις πρακτικές και τις αξίες του ευρωπαϊκού διαφωτισμού ηγετικές ομάδες ήταν σε θέση να δώσουν τη μάχη για τη δημιουργία του νέου προτύπου εξουσίας στο πεδίο της πολιτικής, γιατί εκεί είχαν το πλεονέκτημα. Αυτό ήταν όμως και το όριο τους, γιατί οι κοινωνικές και παραγωγικές σχέσεις κληροδοτούσαν «δεσμεύσεις»¹⁵ και κοινωνικές συμβάσεις που απέρρεαν από την κάθετη αλληλεξάρτηση παραγωγών-τοπικών δικτύων εξουσίας.¹⁶ Η ποικιλομορφία αυτών των συντεταγμένων καθρεφτιζόταν και στο φορολογικό μηχανισμό και στις καταστατικές αρχές της φορολογίας.¹⁷ Έτσι, ο νέος τρόπος νομιμοποίησης της φορολογίας, η αρχή του νόμου, η ισονομία, η κατάργηση των φόρων υποτέλειας και η μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης —όπως θα υποστηριχθεί παρακάτω— συναρθρώθηκε με τους αναλογικούς φόρους σε είδος¹⁸ και με τον παραδοσιακό τρόπο βεβαίωσης-συλλογής του φορολογικού προϊόντος.

Αρκετά νωρίς (Εθνοσυνέλευση Άστρους, Μάρτιος του 1823) η λογική και η θεμελίωση του κράτους δικαίου εμφανίστηκε και στα καταστατικά κείμενα που αφορούσαν τη φορολογία. Η τελευταία ορίστηκε στη βάση νεωτερικών θεμελιωδών αρχών, ως μέρος της φυσιογνωμίας του κράτους¹⁹ και πλευρά των σχέσεών του με τους πολίτες. Η φορολογία έγινε, δηλαδή, πεδίο έκφρασης της πολιτικής ελευθερίας και επιβεβαίωσης της λαϊκής κυριαρχίας, με τη λογική ότι η νέα νομιμοποιητική βάση της εξουσίας ήταν οι (φορολογούμενοι) πολίτες και όχι οι (υποτελείς) ραγιάδες. Σ' αυτό το πλαίσιο, οι φόροι δεν ήταν απο-

14. Στο ίδιο, σ. 41.

15. Σ. Πετμεζάς, *ό.π.*, σ. 57.

16. Πέτρος Πιζάνιας, «Επανάσταση και Έθνος. Μια ιστορική-κοινωνιολογική προσέγγιση του '21», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, επιμ. Βασίλης Παναγιωτόπουλος, τ. Γ', Αθήνα 2003, σ. 44. Ένα ερευνητικό ερώτημα λοιπόν είναι η χαρτογράφηση της σχέσης ανάμεσα στο φορολογικό μηχανισμό και στις κοινωνικές δυνάμεις (πλούχιοντες, καπεταναίοι, τοπικοί έμποροι, караβοκύρηδες κτλ.) οι οποίες συμμετείχαν στα δίκτυα της φορο-ενοικίασης και του δανεισμού.

17. Γ. Μητροφάνης, *ό.π.*, σ. 7.

18. Η ύπαρξη αυτών των φόρων μετά το Εικοσιένα δεν πρέπει να εκληφθεί ως στρέβλωση γιατί στηρίζονταν στη γενικότερη φυσιογνωμία της παραδοσιακής αγροτικής οικονομίας. Οι στοιχειώδεις παραγωγικές τεχνικές δεν κινούνταν στην κατεύθυνση της εντατικής καλλιέργειας, οι ελάχιστες πάγιες δαπάνες που ήταν αναγκαίες για να παραχθεί το προϊόν ήταν δεμένες με τη λογική της αναλογικής φορολόγησης και συνέτειναν στη διατήρηση μιας ισορροπίας ανάμεσα στις ανάγκες και τις υποχρεώσεις των καλλιεργητών: την αναπαραγωγή, την αυτοκατανάλωση, την εξυπηρέτηση των φόρων και της επικαρπίας (όπου υπήρχε). Βλ. Γ. Μητροφάνης, *ό.π.*, σ. 38-40.

19. Στο ίδιο, σ. 1.

τέλεσμα βουλευσιαρχίας ή αρπαγής, αλλά στηρίζονταν σε «... κανόνες δικαίου τους οποίους κατήρτιζον από κοινού οι εκάστοτε παράγοντες της νομοθετικής λειτουργίας».²⁰ Οι φορείς της Προσωρινής Διοίκησης αναγνώριζαν για λόγους αρχής την ανάγκη «δικαίας διανομής των δοσιμάτων»²¹ «επί της Τυραννίας» γίνονταν μεγάλες καταχρήσεις και ο καταμερισμός των φόρων ήταν άδικος, γι' αυτό και θεώρησαν απαραίτητη την ίση και δίκαιη φορολόγηση.²² Οι φόροι έπρεπε να κατανέμονται σε κάθε πολίτη ανάλογα με την οικονομική του δυνατότητα,²³ αφού πρώτα καθορίζονταν και προβλέπονταν με ψηφισμένους νόμους από τους αντιπροσώπους του έθνους.²⁴

Από τον Ιανουάριο το 1822 έως την άφιξη του Καποδίστρια το 1828 εκδόθηκαν 67 νόμοι.²⁵ Απ' αυτούς κάποιοι αφορούσαν και ρύθμιζαν άμεσα τα φορολογικά θέματα ενώ άλλοι τα επηρέαζαν έμμεσα, μέσω της δημιουργίας γενικού πλαισίου αρμοδιοτήτων και γραφειοκρατίας για τη λειτουργία και τη στελέχωση της δημόσιας διοίκησης και του φορολογικού μηχανισμού. Όπως αναφέρεται σε νόμο το 1822: «... δια να έμβη εις πράξιν η δημόσιος οικονομία» πρέπει να συσταθούν επαρχίες και Διοίκηση, η οποία θα εκφραστεί από τους πολιτικούς λειτουργούς της. Από την ομοιομορφία του «Οργανισμού» και την αλληλουχία των διοικητικών οργάνων εκπορεύεται η αρμονία, στην οποία εδράζεται «η ισομερής διανομή των δημοσίων φόρων και η ακριβής της δικαιοσύνης εκτέλεσις».²⁶

Οι επαναστατημένοι Έλληνες, λοιπόν, με την άμεση συγκρότηση θεσμών πολιτικής διοίκησης, επικυρωμένων από το λαό, δημιούργησαν νέου τύπου συζεύξεις ανάμεσα στους πολίτες και τους συστηνόμενους θεσμούς, επιτάχυναν τις ιστορικές διεργασίες και απελευθέρωσαν δυναμικές, που είχαν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Καθώς η συγκρότηση Διοίκησης συνεπαγόταν μια ορισμένη

20. Γεώργιος Δ. Δημακόπουλος, *Ο κώδιξ των Νόμων της Ελληνικής Επανάστασεως 1822-1828*, Αθήνα 1966, σ. 40.

21. Γεώργιος Νάκος, «Αι δημοσιονομικαί ρυθμίσεις των "τοπικών πολιτευμάτων" του ελληνικού αγώνος 1821-1823», *Επιστημονική Επετηρίδα Σχολής Νομικών Οικονομικών Επιστημών Α.Π.Θ.* 15 (1971) 1237-1254.

22. Γ. Δημακόπουλος, *ό.π.*, σ. 78.

23. Έτσι «... τα δημόσια έσοδα αλλά και οι αντίστοιχες φορολογικές υποχρεώσεις συνδέονταν με τα αποτελέσματα της οικονομικής δραστηριότητας του φορολογούμενου [...] και οι φορολογούμενοι απέδιδαν φόρους ανάλογα προς τις οικονομικές τους δυνατότητες». Γ. Μητροφάνης, *ό.π.*, σ. 21-22.

24. Προφανώς, αυτές οι διαθέσεις δείχνουν μια διαφορετική λογική όσον αφορά τον τρόπο νομιμοποίησης και επιβολής των φόρων, δεν αναιρούν όμως τον «συναινετικό και συγχρουσιακό» χαρακτήρα της φορολογίας. Γι' αυτό το χαρακτήρα των φόρων βλ. Ε. Πρόντζας, *ό.π.*, σ. 25.

25. Γ. Δημακόπουλος, *ό.π.*, σ. 41.

26. Στο νόμο για τη δημιουργία Επαρχιών. Στο *ίδιο*, σ. 105-110.

δημοσιονομική λειτουργία,²⁷ η τελευταία με τη σειρά της δημιουργούσε δημόσιο χώρο και ένα πεδίο νεωτερικών πολιτικών σχέσεων ανάμεσα στους φορείς του φορολογικού μηχανισμού (κράτος, ενοικιαστές, φορολογούμενοι). Αυτές οι νέες σχέσεις προφανώς δεν υπερέβησαν ολοκληρωτικά τις παραδοσιακές ιδιομορφίες της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας,²⁸ βρήκαν όμως δρόμους για να την επηρεάσουν.

Σε τελική ανάλυση, η συγκρότηση της κρατικής εξουσίας και οι ειδικές μορφές της –όπως η φορολογία– σφραγίστηκαν με ριζοσπαστικές και νεωτερικές πολιτικές αρχές. Η εκβολή των τελευταίων στο επίπεδο των τοπικών κοινωνιών συναντούσε τις παραδοσιακές μορφές κοινωνικής κυριαρχίας, τις εξελίξεις όμως καθόριζε πλέον ένας ισχυρός παράγοντας διαφοροποίησης: η ίδια η Επανάσταση του 1821, με την οποία «οι τοπικές πραγματικότητες [...] καλούνται να ενταχθούν σε ένα νέο πολιτικό-θεσμικό πλαίσιο, να αποκριθούν σε πολιτικούς σχεδιασμούς που συστήνονται στην προοπτική συγκρότησης ενός εθνικού κράτους, ριζικά διαφορετικού από τον οθωμανικό τύπο διοίκησης».²⁹

Μια απόπειρα ποσοτικής υποστασιοποίησης των εξελίξεων στη φορολογία

Οι νόμοι για την οργάνωση Επαρχιών (1822, 1823) και για τη δημιουργία Εθνικού Ταμείου (1824) προέβλεπαν, μεταξύ άλλων, τη δημιουργία γραφειοκρατίας με δημοσιολογιστικού³⁰ χαρακτήρα αρμοδιότητες.³¹ Παρά ταύτα, η Προσωρινή Διοίκηση δεν έφτασε στο επίπεδο της συστηματικής καταγραφής και απεικόνισης των οικονομικών δοσοληψιών της. Ο ατελής λογιστικός χειρισμός³² των εσόδων και των δαπανών και η έλλειψη λογιστικού σχεδίου δημοσίων λογαριασμών ήταν απόρροια των συνθηκών που κληροδοτούσε το οθωμανικό κράτος και

27. «... οι θεωρητικές απόψεις περί την εξέλιξη των δημοσιονομικών αναγκών καλλιεργούνται [...] στην απαρχή των ιδεών περί κράτους. Στην πορεία της εξέλιξής τους η μελέτη των δημοσιονομικών αναγκών εμφανίζεται με την υιοθέτηση ενός συστήματος εσόδων το οποίο συμμετέχει στην αποδιάρθρωση παλαιών και τη συγκρότηση νέων μορφών και τρόπων θέσμισης της πολιτείας». Ε. Πρόντζας, *ό.π.*, σ. 26.

28. Σχεδόν οι ίδιες διακηρύξεις καταγράφονται σ' όλη διάρκεια της Επανάστασης, γεγονός που μαρτυρεί ότι από τη βούληση μέχρι την εφαρμογή υπήρξε κάποια υπολογίσιμη απόσταση.

29. Ν. Ροτζώκος, *ό.π.*, σ. 9-10.

30. Για δημοσιολογιστικό σύστημα και τη διάκριση του από το δημοσιονομικό βλ. Βασιλική Δελέγκου, *Η ιστορία του δημόσιου οικονομικού χώρου του ελληνικού κράτους (1821-1940)*, αδημ.σ. διδακτορ. διατριβή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα 2009, σ. 82-83.

31. Γ. Δημακόπουλος, *ό.π.*, σ. 83-84, 107-109, 145-146.

32. Ηλίας Κατσούλης – Μάριος Νικολινάκος – Βασίλης Φύλιας, *Οικονομική ιστορία της νεώτερης Ελλάδας*, τ. Α', Αθήνα 1985, σ. 270-271.

της απόστασης του τελευταίου από τη μακρά πορεία της πολιτικής θεμελίωσης των ευρωπαϊκών κρατών.³³ Η προ-λογιστική³⁴ και προ-στατιστική οργανωτική υπόσταση της δημόσιας διοίκησης το Εικοσιένα δυσχεραίνει την προσπάθεια πλήρους ποσοτικής αναπαράστασης των δημοσίων εσόδων. Τα διαθέσιμα στην παρούσα εργασία δεδομένα (Πίν. Ι) επιτρέπουν μόνο το σχηματισμό υποθέσεων για τη φορολογική επιβάρυνση και μια απεικόνιση της γεωγραφικής προέλευσης των φόρων και των πηγών τους.

Το 1825 η Διοίκηση στόχευε ν' αντλήσει τα περισσότερα έσοδα από την Πελοπόννησο, κυρίως από την Κόρινθο, τη Γαστούνη, το Μιστρά, το Ναύπλιο, την Αρκαδιά, τη Βοστίτσα, την Τριπολιτσά, τα Καλάβρυτα, την Καρύταινα, το Άργος και τον Πύργο. Στη δεύτερη θέση, ως προς την προσδοκία συνεισφοράς φόρων, βρίσκονταν τα νησιά: κυρίως η Σάμος, η Σύρος, η Σαντορίνη, η Νάξος, η Άνδρος και η Τήνος. Τελευταία ως προς το μέγεθος των απαιτητών φόρων ήταν η Στερεά Ελλάδα, παρά ταύτα όμως η συμβολή ορισμένων επαρχιών της ήταν σημαντική (Αθήνα, Μεσολόγγι, Δερβενοχώρια, Σάλωνα, Ανατολικό). Το 81% των φορολογικών εσόδων θα αντλούνταν από τους έγγειους φόρους και το 13% από τα τελωνειακά τέλη.³⁵ Τα τελωνεία από τα οποία ζητούνταν τα υψηλότερα τέλη (τιμές σε γρόσια) ήταν της Σύρου (161.100), του Ναυπλίου (125.500), της Βοστίτσας (67.200), της Κορίνθου (42.600), του Πύργου (36.500), της Σάμου (35.500), της Αθήνας (23.100), των Δερβενοχωρίων (21.500) και της Θήρας (20.500).

Βήμα για την οικοδόμηση κράτους δικαίου στο πεδίο της φορολογίας ήταν η κατάργηση των φόρων υποτέλειας και των αυθαίρετων επιβαρύνσεων,³⁶ των εκκλησιαστικών φόρων³⁷ και της ισόβιας ενοικίασης³⁸ της είσπραξης φόρων.

33. Την οργανωτική συγκρότηση του «απολυταρχικού κράτους», τις νέες κοινωνικές δυνάμεις, τις επαναστάσεις, την πνευματική και πολιτιστική παραγωγή. Βλ. Ε. Πρόντζας, *ό.π.*, σ. 31.

34. Στο ίδιο, σ. 119.

35. Η παρουσία άλλων φορολογικών εσόδων (ιχθυοτροφεία, μύλοι, εργαστήρια, ορυκτά, χειμαδιά, ελαιώνες, αστυνομικά-λιμενικά τέλη) ήταν περιθωριακή (6%).

36. Μιχαήλ Σακελλαρίου, *Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν 1715-1821*, Αθήνα 1939, σ. 54-59. Η κατάργηση των φόρων υποτέλειας επηρέασε και το φορολογικό συντελεστή της δεκάτης (29% μείωση) καθώς ορισμένοι φόροι υποτέλειας ήταν ενσωματωμένοι στους έγγειους φόρους, βλ. Γ. Μητροφάνης, *ό.π.*, σ. 71-75. Η μείωση του συντελεστή αντιστοιχεί στη μεταβολή των έγγειων φόρων ανάμεσα στο 1815 (4.700.000 γρ.) και το 1825 (3.384.775 γρ.) και αποτελεί ένδειξη ότι ο όγκος της αγροτικής παραγωγής ανάμεσα στα δύο έτη ήταν σε γενικές γραμμές ίσος. Αυτό διευκολύνει τη σύγκριση ανάμεσα στο 1815 και το 1825, δεν είναι όμως αναγκαία προϋπόθεση για να δείχτει η μεγάλη πτώση της φορολογικής επιβάρυνσης που προέκυψε από την κατάργηση των φόρων υποτέλειας.

37. Μια κίνηση που σχετίζεται με τα κοσμικά χαρακτηριστικά της νέας εξουσίας.

38. Η αντικατάσταση της ισόβιας εκμίσθωσης των φόρων από την ετήσια εκμίσθωση κατέργησε μια αριστοκρατία ισχυρών ενοικιαστών και υπενοικιαστών. Στο οθωμανικό

Αυτές οι εξελίξεις, εκτός από τη συμβολική τους διάσταση,³⁹ ελάφρυναν σημαντικά τους πληθυσμούς και έδιναν ουσιαστική διάσταση στην ανατροπή της οθωμανικής κυριαρχίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

Τα απαιτητά από την Προσωρινή Διοίκηση φορολογικά έσοδα του 1825

<i>Περιοχή</i>	<i>Επαρχία</i>	<i>Φόρος (σε γρόσια)</i>	<i>Σύνολο</i>
Αρκαδίας	Αγίου Πέτρου	60.410	
	Καρύταινας	171.999	
	Λεονταρίου	68.100	
	Πραστού	19.500	
	Τριπολιτσάς	251.000	
	Φαναρίου	108.349	
Αχαΐας	Βοστίτσας	276.150	
	Καλαβρύτων	249.900	
	Π. Πάτρας	53.350	
Ηλείας	Γαστούνης	440.000	
	Πύργου	116.801	
Κορινθίας	Κάτω Ναχιγιέ	39.205	
	Κορίνθου	468.600	
Μεσσηνίας	Ανδρούσας	45.200	
	Αρκαδιάς (Κυπαρισσίας)	277.500	
	Ιμλακίων	66.700	
	Καλαμάτας	56.000	
	Μικρομάνης	46.600	
	Νησίου	39.100	
Λακωνίας	Μιστρά	400.150	
	Μονεμβασίας	74.500	
Αργολίδας	Άργους	166.150	Πελοποννήσου
	Ναυπλίου	339.360	3.834.624
Κυκλάδες	Άνδρου	79.400	
	Θερμίων	27.075	
	Καρπάθου	10.889	

πλαίσιο κυρίαρχοι ήταν οι ενοικιαστές της Πόλης που ήταν κοντά στα 1.000 άτομα για όλο το 18ο αι. Συνήθης πρακτική αυτών των προσώπων ήταν η υπενοίκιαση των δικαιωμάτων τους σε μικρότερους ενοικιαστές και αυτοί με τη σειρά τους σε άλλους. Βλ. Mehmet Genç, «Συγκριτική μελέτη των στοιχείων της ισόβιας εκμίσθωσης προσόδων και του όγκου των εμπορικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα», *Εκσυγχρονισμός και βιομηχανική επανάσταση στα Βαλκάνια το 19ο αιώνα*, επιμ. Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Αθήνα 1980, σ. 284.

39. Γ. Μητροφάνης, *Η φορολογία*, ό.π., σ. 43-44.

Περιοχή	Επαρχία	Φόρος (σε γρόσια)	Σύνολο
Σποράδες	Κέας	38.000	
	Μήλου	21.710	
	Νάξου	109.450	
	Πάρου	42.200	
	Πολυκάνδρου-Του	40.320	
	Σαντορίνης	109.850	
	Σίφνου	18.200	
	Σύρου	177.800	
	Τήνου	77.100	
	Ικαρίας	1.855	
	Πάτμου	25.100	Αιγαίου
	Σάμου	186.500	Πελάγους
Σκοπέλου	17.598	983.047	
Αττικής	Αθήνας	245.050	
	Αιγίνης	20.610	
	Δεφβενοχωρίων	84.200	
	Πόρου	15.400	
Ακαρνανίας και Αιτωλίας	Ανατολικού	59.350	
	Αποκούρου	36.400	
	Βλοχού	10.000	
	Βόνιτσας	4.400	
	Καρπενησίου	11.600	
	Κραβάρων	28.400	
	Μεσολογγίου	196.703	
	Ξηρομέρου	26.300	
	Βοιωτίας	Θηβών	12.000
	Λειβαδιάς	13.450	
Ευβοίας	Καρύστου	10.300	
Φωκίδος και Λοκρίδος	Λιδωρικίου	36.600	Ανατολικής
	Μαλανδρινού	29.050	και Δυτικής
	Σαλώνων	67.101	Χέρσου Ελλάδας
	Ταλαντίου	2.150	909.064

Πηγή: ΓΑΚ, Κατάστιχα-Πρωτόκολλα Αγώνος και Καποδίστρια, φάκ. 53.

Η σύγκριση των συνολικών φόρων της Πελοποννήσου μεταξύ του 1815 και του 1825 δείχνει μια εκτεταμένη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης (Πίν. II): 70% σε τρέχουσες τιμές και 64% σε σταθερές, με τον πληθυσμό σχετικά σταθερό (Πίν. III).

ΠΙΝΑΚΑΣ II

Συνολική φορολογική επιβάρυνση (σε γρόσ.) της Πελοποννήσου πριν και μετά το Ξ1

	1815	1820	1825	1828
Φόροι σε τρέχουσες τιμές	12.700.000	13.438.000	3.834.624	4.555.993
Φόροι σε σταθερές τιμές	5.381.356	13.046.602	1.925.012	2.277.997

Παρατηρήσεις: Για τον υπολογισμό των φόρων σε σταθερές τιμές χρησιμοποιήθηκε ο ομαδοποιημένος δείκτης τιμών σιτηρών σε ασήμι που δίνει ο Κ. Κωστής· μετασχηματίστηκε όμως ώστε να γίνει έτος βάσης το 1799, μια και κατά την εκτίμηση του Μ. Σακελλαρίου από τότε μέχρι την Επανάσταση δεν επιβλήθηκαν νέοι φόροι.

Πηγές: ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 53. Παναγιώτης Β. Δερτιλής, *Συμβολή εις την δημοσιονομικήν ιστορίαν του αγώνος του 1821*, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 136· Μιχαήλ Σακελλαρίου, *Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν 1715-1821*, Αθήνα 1939, σ. 223-225· Κώστας Κωστής, *Αφορία, ακρίβεια και πείνα. Οι κρίσεις διατροφής στην ελληνική χειρόσησο (1650-1830). Προβλήματα προσέγγισης και εμπειρικές ενδείξεις*, Αθήνα 1993, σ. 27.

Η αλλαγή στη φορολόγηση έγινε αντιληπτή στους πληθυσμούς της Πελοποννήσου μέσω της οικογενειακής και της κατά κεφαλήν φορολογικής επιβάρυνσης.⁴⁰ Το 1815 η τελευταία ήταν 38 γρόσια σε τρέχουσες τιμές,⁴¹ από τα οποία τα 14 (37%) αφορούσαν τους καθ' αυτό φόρους και τα άλλα 24 (63%) τους φόρους υποτέλειας. Το 1825 οι κατά κεφαλήν φόροι ήταν 10 έως 12 γρόσια, ανάλογα με τις εκτιμήσεις του πληθυσμού. Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και ένα παράδειγμα από την Καρύταινα: το 1820 το σύνολο των φόρων εκφρασμένο ως μέση οικογενειακή επιβάρυνση ήταν 100,2 γρόσια και ως ατομική 19,6.⁴² Πέντε χρόνια αργότερα, η μέση οικογενειακή επιβάρυνση ήταν 28,1 γρόσια και η κατά κεφαλήν 6,5.⁴³

Όλες οι προηγούμενες ποσοτικές συγκρίσεις δείχνουν ότι κατά την Επανάσταση οι φορολογούμενοι είδαν να ελαττώνεται αρκετά η φορολογική τους επιβάρυνση. Είδαν επιπλέον το φορολογικό προϊόν που απέδιδαν να προκύπτει από τις παραγωγικές τους δραστηριότητες και όχι από τη θέση τους σε ένα σύστημα υποτέλειας. Οι προηγούμενες εμπειρίες ίσως ήταν αρκετά ισχυρές και

40. Η κατά κεφαλήν επιβάρυνση προσφέρει μόνο κάποιες περιορισμένες δυνατότητες σύγκρισης της πραγματικότητας πριν και μετά το Ξ1, ενώ η μέση οικογενειακή επιβάρυνση, χωρίς να επιτρέπει κάποιο άλμα στις δυνατότητες ανάλυσης, είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα, επειδή αναφέρεται σε μια υπαρκτή μονάδα, την οικογένεια, που συμπύκνωνε κοινωνικές, διοικητικές, φορολογικές και παραγωγικές δραστηριότητες. Βλ. Σπ. Ασδραχάς, *Ελληνική οικονομική ιστορία*, ό.π., σ. 550.

41. Μ. Σακελλαρίου, ό.π., σ. 60, 222-225.

42. Στάθης Ν. Τσοτσόρος, *Οικονομικοί και κοινωνικοί σχηματισμοί στον ορεινό χώρο. Γορτυνία (1715-1828)*, Αθήνα 1986, σ. 151-153.

43. ΓΑΚ, Κατάστιχα, ό.π., φάκ. 53· Ελένη Δ. Μπελιά, «Στατιστικά του ελληνικού κράτους κατά το 1830», *Μνημοσύνη* 7 (1978-9) 291-319.

αποτελέσαν μέρος του μηχανισμού οικειοθελούς ενσωμάτωσης των αγροτικών πληθυσμών στις διαδικασίες οικοδόμησης του εθνικού κράτους. Βέβαια, η χαμηλότερη φορολογική επιβάρυνση του πληθυσμού μετά το Εικοσιένα δε σημαίνει ότι ο φορολογικός μηχανισμός είχε μικρή απόδοση σε σχέση με τις άλλες πηγές από τις οποίες αντλούσε ρευστότητα η Προσωρινή Διοίκηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

Συνολικοί φόροι (σε γρόσια), πληθυσμός και κατά κεφαλήν φόροι στην Πελοπόννησο

	1815		1825		
Συνολικοί φόροι	12.700.000		3.834.624		
Εκτιμήσεις πληθυσμού	410.000	335.000	400.000*	336.366**	308.805***
Κατά κεφαλήν φόροι	31	38	10	11	12

Παρατηρήσεις: Ο Μ. Σακελλαρίου εκτιμά ότι ο πληθυσμός της Πελοποννήσου το 1815 κυμαίνεται μεταξύ 335 και 410 χιλ. ατόμων. Ο κατά κεφαλήν φόρος του 1825 υπολογίστηκε: α) με βάση τον πληθυσμό του 1828 (*Μανσόλας) και β) με βάση τον πληθυσμό του 1829 (**Γαλλική αποστολή, ***Καποδίστριας).

Πηγές: ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 53. Δρόσος Μανσόλας, *Πολιτειογραφικά Πληροφορία περί Ελλάδος*, εισαγ. Θ. Βερέμης – Σ. Παπαγεωργίου – Κ. Παπαθανασόπουλος, Αθήνα 1980, σ. 1-2· Ελένη Δ. Μπελιά, «Στατιστικά του ελληνικού κράτους κατά το 1830», *Μνημοσύνη* 7 (1978-9) 291-319.

Σύμφωνα με τη Λογιστική Επιτροπή,⁴⁴ στο διάστημα 1822-1827 τα έσοδα από τους φόρους ήταν 16,1 εκατομμύρια γρόσια, από τις λοιπές⁴⁵ εσωτερικές πηγές 8,5 (αναλογία 1,9 προς 1) και από τα εξωτερικά δάνεια 27,9 (αναλογία 0,6 προς 1).⁴⁶ Το πρώτο εξωτερικό δάνειο εκδόθηκε στο 59% της ονομαστικής

44. *ΑΕΠ*, ό.π., τ. Δ', σ. 511-512.

45. Εκποιήσεις εθνικών κτημάτων, εσωτερικά δάνεια, χορηγίες κτλ.

46. Για τις αδυναμίες της αποτίμησης που κάνει η Λογιστική Επιτροπή (Κ. Πολυάδης, Χρ. Οικονομίδης, Κ. Τασσιάς, Αθ. Σκανδαλίδης, Μ. Πάγκαλος) βλ. Π. Δερτιλής, *Συμβολή*, ό.π., σ. 197-198· Ανδρέας Μ. Ανδρεάδης, *Μελέται επί της συγχρόνου ελληνικής δημοσίας οικονομίας*, Αθήνα 1939, σ. 313· Παντελής Κ. Ραπτάραρης, *Ιστορία της οικονομικής ζωής της Ελλάδος, από της ελληνικής επαναστάσεως μέχρι της εκθρονίσεως του Όθωνος (1821-1862)*, τ. Α', Αθήνα 1934, σ. 140-141. Στα έσοδα που συγκέντρωσε η εν λόγω επιτροπή δεν περιλαμβάνονται αυτά του 1821 και για τα επόμενα έτη υπάρχουν περιοχές των οποίων ο φόρος δεν καταγράφηκε. Υπολογισμοί του Π. Δερτιλή ανεβάζουν τα φορολογικά έσοδα στα 21.059.076 γρ. και τα συνολικά έσοδα στα 64.537.354 γρ. Οι ελλείψεις καταγραφές ίσως οφείλονταν στις πολεμικές συνθήκες, στον ατελή χαρακτήρα του δημόσιου λογιστικού ή στην ποικιλομορφία της νομιμοφροσύνης των τοπικών δικτύων εξουσίας προς την κεντρική διοίκηση. Στην καταγραφή της Λογιστικής Επιτροπής αντανακλάται η πραγματικότητα της κοινωνίας του Εικοσιένα: η σχετική αξία λοιπόν αυτής της πηγής περιλαμβάνει και τις ιδιαιτερότητές της. Η αναφορά σε αυτήν γίνεται γιατί ακόμα και με την πιθανότητα μέρος των φόρων να μην καταγράφηκε, η αναλογία τους στο σύνολο δείχνει ότι ήταν σχετικά σημαντικοί σε σχέση με τις άλλες πηγές εσόδων της Διοίκησης.

του αξίας και το δεύτερο στο 55%· και από τα δύο δάνεια εισπράχτηκαν 15,7 από τα 27,9 εκατ. γρόσια.⁴⁷ Από την άλλη μεριά, το 1825 τα απαιτητά φορολογικά έσοδα ήταν 5,72 εκατ. γρόσια από τα οποία εισπράχθηκαν τα 3,53 (σταθμισμένο ποσοστό είσπραξης 67%, βλ. Πιν. IV). Ας σημειωθεί ότι σε 23 έτη, ανάμεσα στο 1833 και το 1878, το μέσο ποσοστό των έγκαιρα εισπραχθέντων φορολογικών εσόδων ήταν 72%.⁴⁸ Οι αποδόσεις λοιπόν του φορολογικού μηχανισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης φαίνεται ότι δεν ήταν ασήμαντες. Ο τοπικός μάλιστα προσανατολισμός των φορολογικών εσόδων (ανάγκες επαρχιών και στρατού σε μισθο-τροφοδοσίες κτλ.) προσέδιδε στο μηχανισμό τους ουσιαστικό ρόλο για την εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων της Διοίκησης.

Νέα στοιχεία για τους φορο-ενοικιαστές

Μια αξιοπρόσεκτη πτυχή του οθωμανικού δημοσιονομικού συστήματος, που προσαρμόστηκε στις πραγματικότητες της Επανάστασης, ήταν το σύστημα βεβαίωσης και συλλογής των φόρων.⁴⁹ Η Επανάσταση, ως κατεξοχήν πολιτικό γεγονός, δεν ήταν δυνατό να ορίσει άμεσα και ολοκληρωτικά τα αργόσυρτα φαινόμενα⁵⁰ του οικονομικού βίου, όπως η φορο-ενοικίαση που ήταν μια πρακτική ενσωματωμένη στην ευρύτερη κοινωνική εμπειρία.

Πέρα όμως από τις διαδικασίες της φορο-ενοικίασης και έναν ασήμαντο αριθμό φορο-ενοικιαστών, δεν έχουν αναδειχτεί βασικές πτυχές του θέματος αυτού. Δεν έχει καθοριστεί επαρκώς, πώς λειτουργούσε ακριβώς ο φορολογικός μηχανισμός, ποια ήταν η κοινωνική και πολιτική σημασία των φορο-ενοικιαστών και πώς επέδρασαν στα προηγούμενα οι πολιτικές συνάψεις που δημιούργησε το Εικοσιένα.⁵¹ Θα προσπαθήσω παρακάτω, με βάση τα αρχειακά δεδομένα, να δώσω ορισμένα επιπλέον στοιχεία για τις εκμισθώσεις φόρων, τους φορο-ενοικιαστές και τις σχέσεις τους με το υπό διαμόρφωση κράτος, τα οποία θα συμβάλουν στη διατύπωση κάποιων απαντήσεων στο υπό συζήτηση θέμα.

47. Α. Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 306.

48. Ο υπολογισμός δικός μου, αναλυτικά βλ. Σ. Πετμεζάς, *Η ελληνική αγροτική οικονομία*, *ό.π.*, σ. 84-85.

49. Η ενοικίαση εφαρμόστηκε στη δεκάτη, στα τελωνεία, στους μύλους, στα χειμαδιά, στο ελαιόλαδο, στις αλυκές, στα ιχθυοτροφεία, στα μεταλλεία, στα δικαιώματα αστυνομίας και λιμεναρχείων, στις εθνικές γαίες κ.α.

50. Είναι τα φαινόμενα της μακράς διάρκειας στα οποία εντάσσονται και οι φόροι και τα συστήματα συλλογής τους τα οποία επιβίωσαν πολλές δεκαετίες μετά την Επανάσταση του 1821, βλ. Γ. Μητροφάνης, *ό.π.*, σ. 37-43.

51. «Ο φόρος αποδεικνύεται ότι, κατά τη διαδρομή του, εισάγει άλλους θεσμούς, μια και η επιβολή του γίνεται ο συντελεστής επάνω στον οποίο οι κοινωνικές δυνάμεις μπορούν να ενεργήσουν με σκοπό να μεταβάλουν τη δομή εκείνη που προκάλεσε την επιβολή του», βλ. Ε. Πρόντζας, *Νομήματα*, *ό.π.*, σ. 26.

Η ενοικίαση της εισπραξής φόρων ήταν μια διαδικασία που ξεκινούσε μέσω πλειοδοτικής δημοπρασίας, η οποία έπρεπε να προκηρύσσεται πέντε ημέρες πριν από την τέλεσή της. Το πρόσωπο που πλειοδοτούσε αναλάμβανε να συλλέξει τους φόρους για λογαριασμό της Διοίκησης και να αποδώσει το φορολογικό προϊόν σ' αυτή.⁵² Το Βουλευτικό Σώμα για να διασφαλίσει την εγκυρότητά των δημοπρασιών, οι οποίες αρχικά γίνονταν κατά τόπους και απ' το 1825 στην έδρα της Διοίκησης, αποφάσισε να παρευρίσκονται σ' αυτές ο υπουργός της Οικονομίας και η τριμελής επιτροπή του Ταμείου.⁵³ αυτοί έπρεπε να υπογράψουν και τα πωλητήρια γράμματα στο τέλος κάθε δημοπρασίας. Τα «εθνικά δικαιώματα» αποδίδονταν από τους ενοικιαστές στη Διοίκηση σε δύο δόσεις: το ½ έπρεπε να δίνεται σε μετρητά αμέσως μετά τη δημοπρασία και τα υπόλοιπα την 1η Σεπτεμβρίου.⁵⁴ Η ανταπόκριση των ενοικιαστών σ' αυτές τις υποχρεώσεις, ο αριθμός τους και ο αριθμός των δημοπρασιών που έγιναν το 1825 παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον (Πίν. IV).

ΠΙΝΑΚΑΣ IV

Οφειλές (σε γρόσια) των φορο-ενοικιαστών προς τη Διοίκηση το Δεκέμβριο του 1825

	Αιγαίο Πέλαγος	Πελοπόννησος	Στερ. Ελλάδα	Επικράτεια
Εξοφλημένες οφειλές	841.606	2.199.814	491.096	3.532.516
Συνολικές οφειλές	983.047	3.834.624	909.064	5.726.735
Σταθμισμένο % εξόφλησης	86%	59%	54%	67%
Συνολικός αριθμ. ενοικιαστών	32	64	40	136
Συνολικός αριθμ. δημοπρασιών	64	68	51	183

Παρατηρήσεις: Η στάθμιση του % εξόφλησης των οφειλών (ανά περιοχή και στην επικράτεια) έγινε με βάση την ανταπόκριση που είχε κάθε ενοικιαστής σε κάθε ξεχωριστή υποχρέωση που ανέλαβε.

Πηγή: ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 52, 53.

Οι φορο-ενοικιαστές που δραστηριοποιήθηκαν στα νησιά του Αιγαίου συγχέντρωσαν και απέδωσαν στη Διοίκηση σχεδόν όλους τους φόρους. Αντίθετα,

52. Οι ενοικιαστές, μεταξύ άλλων, ήταν παρόντες κατά τη συγκομιδή, εκτιμούσαν τον όγκο της και έπαιρναν σε είδος το μέρος της ακαθάριστης παραγωγής που αντιστοιχούσε στο φόρο. Βλ. Δημήτρης Ψυχογιός, *Προϊέες, φόροι, σταφίδα και ψωμί. Οικονομία και οικογένεια στην αγροτική Ελλάδα του 19ου αιώνα*, Αθήνα 1987, σ. 73· Σ. Πετμεζάς, ό.π., σ. 64.

53. *ΑΕΠ*, ό.π., τ. Ζ', σ. 150. Η επιτροπή της δημοπρασίας του 1825 απαρτιζόταν από τον υπουργό της Οικονομίας Νικήτα Κάλλα και από την επιτροπή του Εθνικού Ταμείου που είχε ως μέλη τους Γ. Μ. Αντωνόπουλο, Γ. Σπηλιόπουλο και Α. Μοναρχίδη.

54. Γ. Δημακόπουλος, *Ο κώδικς*, ό.π., σ. 214· Γ. Νάκος, «Αι δημοσιονομικά ρυθμίσεις», ό.π.

στην Πελοπόννησο και στη Στερεά οι εξοφλημένες οφειλές των ενοικιαστών έμειναν σε πιο χαμηλά επίπεδα. Τα χαμηλότερα ποσοστά εξόφλησης των φόρων της ηπειρωτικής χώρας σε σχέση με τα νησιά, ίσως οφείλονταν στις πολεμικές επιχειρήσεις του Ιμπραήμ και του Κιουταχί, οι οποίες κατακερμάτισαν το βασικό χώρο κυριαρχίας της Επανάστασης. Γενικά, από την επικράτεια όπου είχε προηγουμένως εδραιωθεί η Προσωρινή Διοίκηση (Πίν. Ι) έφτασε εμπρόθεσμα στο ταμείο το 67% των φορολογικών εσόδων που απαίτησε. Επιπλέον, λίγο περισσότεροι από το $\frac{1}{3}$ των ενοικιαστών πλήρωσαν έγκαιρα όλα τα χρωστούμενά τους στη Διοίκηση και σχεδόν 9 στους 10 ενοικιαστές έδωσαν την απαραίτητη προκαταβολή για να κατοχυρώσουν το δικαίωμα συλλογής των φόρων.⁵⁵

Οι οφειλές των ενοικιαστών διαμορφώνονταν μέσα από το μηχανισμό των δημοπρασιών, πλευρές του οποίου καταγράφονται εδώ. Το Μάρτη του 1825, πριν από την περίοδο συγκομιδής της σοδειάς, η Διοίκηση στηρίχτηκε στις πληροφορίες των τοπικών πληρεξουσίων της⁵⁶ και προϋπολόγισε τις επαρχιακές προσόδους,⁵⁷ ώστε να έχει έναν οδηγό για τις δημοπρασίες. Αυτό το σχέδιο λογικά ήταν μια μέση εκτίμηση, καθώς οι «τοπικές κοινωνίες» είχαν στη διάθεσή τους αντιφατικά εργαλεία: είχαν από τη μια ως σταθερή παράμετρο την καλή προσαρμογή τους «... στους καταναγκασμούς του φυσικού περιβάλλοντος»⁵⁸ και από την άλλη τη βασική επίδραση που είχε ο πόλεμος και τα παρεπόμενά του στη λειτουργία της παραγωγής.⁵⁹

Από τη σύγκριση λοιπόν των τιμών στις οποίες έκλεισαν οι δημοπρασίες του 1825 και των αντίστοιχων τιμών του προϋπολογισμένου σχεδίου της Διοίκησης, προκύπτει μια μέση αναλογία 0,9 προς 1 (47 περιπτώσεις έκλεισαν σε χαμηλότερη τιμή σε σχέση με την τιμή του σχεδίου και 17 έκλεισαν σε υψηλότερη).⁶⁰ Σε γενικές γραμμές, δηλαδή, οι φορο-ενοικιαστές προσάρμοσαν τις τελικές προσφορές τους κοντά στις τιμές του σχεδίου, γιατί έτσι θα ελαχιστοποιούσαν την απόκλιση ανάμεσα στο ποσό που θα έπρεπε να πληρώσουν στη Διοίκηση και στο ποσό των φόρων που κατ' εκτίμηση θα έπρεπε να συγκεντρώσουν.

55. Για την καθυστέρηση καταβολής των οφειλόμενων φόρων που αναλάμβαναν να συγκεντρώσουν οι ενοικιαστές βλ. Σ. Πετμεζάς, *ό.π.*, σ. 84-85.

56. *ΑΕΠ*, *ό.π.*, τ. Γ', σ. 113.

57. Στο *ίδιο*, τ. Ζ', σ. 158-162.

58. Τα καλλιεργητικά συστήματα της ελληνικής χερσονήσου βραχυπρόθεσμα ήταν προσαρμοσμένα στην «εξασφάλιση ενός ελάχιστου παραγωγής που θα επιτρέπει στο αγροτικό νοικοκυριό την επιβίωσή του και την εκπλήρωση των προς την περιβάλλουσα κοινωνία υποχρεώσεών του», βλ. Κώστας Κωστής, *Αφορία, ακρίβεια και πείνα. Οι κρίσεις διατροφής στην ελληνική χερσόνησο (1650-1830). Προβλήματα προσέγγισης και εμπειρικές ενδείξεις*, Αθήνα 1993, σ. 47.

59. Στο *ίδιο*, σ. 131.

60. Συγκρίθηκαν 64 περιπτώσεις, όπου τα στοιχεία αφορούσαν ομοειδείς κατηγορίες (ολόκληρες επαρχίες, νησιά ή είδη φόρων).

Η σχέση ανάμεσα στην τιμή στην οποία έκλειναν οι δημοπρασίες και στο πραγματικό φορολογικό προϊόν που προέκυπτε μετά τη συγκομιδή ίσως σχετίζεται με τις καθυστερήσεις των ενοικιαστών στην πληρωμή των οφειλών τους προς το κράτος. Οι φορο-ενοικιαστές όφειλαν στο κράτος με βάση τη δημοπρασία και οι φορολογούμενοι όφειλαν στους ενοικιαστές με βάση τους αναλογικούς φορολογικούς συντελεστές (δεκάτη, δασμοί κτλ.). Οι δημοπρασίες έτειναν, δηλαδή, προς μια διανεμητική λογική φορολόγησης αλλά οι φόροι ήταν αναλογικοί: έτσι ήταν πιθανό όσα απαιτούσε το κράτος με βάση τις δημοπρασίες να μην αντιστοιχούσαν στο φορολογικό προϊόν που θα προέκυπτε από τη συγκομιδή.

Μεγαλύτερο βάθος, όσον αφορά το μηχανισμό των δημοπρασιών, έχουν τα στοιχεία που αντλήθηκαν από μερικές δημοπρασίες του 1829 (Πίν. V). Στις δημοπρασίες αυτές συμμετείχαν τουλάχιστο τέσσερις, όχι όμως πάνω από επτά υποψήφιοι ενοικιαστές. Όπως φαίνεται, όμως, στη μέγιστη προσφορά που κάνει κάθε υποψήφιος ο ανταγωνισμός επικεντρώνεται ανάμεσα σε 2-3 άτομα. Όλοι βέβαια, ανεξάρτητα από την τελική έκβαση του ανταγωνισμού, φρόντιζαν ώστε η νέα προσφορά που κάνουν να είναι 50 ή 100 γρόσια παραπάνω από την προηγούμενη, προφανώς για να μην ξεφύγει η τελική τιμή της δημοπρασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ V

Στοιχεία για δημοπρασίες ενοικίασης της εισπραξης φόρων του 1829 (σε γρόσια)

	Αγρίστρι	Αίγινα	Κέα	Κόθνος	Σαλαμίνα	Πόρος
Τιμή εκκίνησης	800	15.000	20.000	16.000	600	500
Τιμή κλεισίματος	2.475	28.700	40.100	30.150	3.600	900
Κλείσιμο: Εκκίνηση	3,1	1,9	2,0	1,9	6,0	1,8
Αριθμός υποψ. ενοικιαστών	4	4	7	4	4	6
Η μέγιστη προσφορά	2.025	18.100	20.800	24.000	800	575
κάθε υποψήφιου	2.050	23.200	27.000	28.000	2.450	600
φορο-ενοικιαστή	2.450	28.500	34.100	30.050	2.500	750
	2.475	28.700	38.200	30.150	2.600	900
			39.000			3.500
			40.000			3.600
			40.100			
Συνολικός αριθμός προσφορών	27	48	65	53	35	14
Μέσος αρ. προσφ. ανά ενοικιαστή	6,8	12,0	9,3	13,3	8,8	2,3

Πηγή: ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 84.

Στις περισσότερες περιπτώσεις η τιμή κλεισίματος των δημοπρασιών ήταν διπλάσια της τιμής εκκίνησης. Κάποιες φορές όμως η τελική τιμή της δημοπρασίας ήταν πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με την αρχική, τόσο που ίσως ξεπερνούσε τις φορολογικές αποδόσεις που προϋπολόγιζε η Διοίκηση. Τέτοιες περιπτώσεις δημοπρασιών υπαινίσσονται έντονες διαμάχες, κατά τις οποίες οι υποψήφιοι ενοικιαστές είτε αναλαμβάνουν το ρίσκο για ένα ποσό που δεν είναι σίγουρο ότι θα το συλλέξουν —το κάνουν όμως γιατί θα χρειαστεί να προκαταβάλουν μόνο τα μισά και από τον έλεγχο της είσπραξης των φόρων μπορεί να εξαρτούν την παρουσία τους στα τοπικά μη οικονομικά τεκταινόμενα—, είτε γιατί η εμπειρία τους τους επιτρέπει να εκτιμήσουν το πραγματικό φορολογικό προϊόν που μπορεί να αποδώσει μια επαρχία.

Οι φορο-ενοικιαστές συνήθως δρούσαν ατομικά και η χωρική έκταση της δράσης τους ήταν πολύ μικρή: το 1825 σε μόνο μια επαρχία έδρασε σχεδόν το 87% των ενοικιαστών, σε δύο επαρχίες μόλις το 11%, ενώ σε τρεις και τέσσερις επαρχίες έδρασε ένα ασήμαντο ποσοστό.⁶¹ Παρά ταύτα, είναι συχνό φαινόμενο να αναλαμβάνει τη συλλογή των φόρων ένα σύνολο προσώπων, μια συντροφία ή η ίδια η κοινότητα. Επί της ουσίας, όταν γίνεται ανάληψη του δικαιώματος συλλογής των φόρων από την ίδια την κοινότητα, το βασικό ρόλο τον έχουν τα πρόσωπα που στελεχώνουν την κοινοτική διοίκηση. Το 1822 οι κοινότητες που ενοικιάζουν οι ίδιες τους φόρους τους είναι εξαιρετικά πολλές.⁶² Το 1825 συναντούνται ελάχιστες κοινότητες και δε σχηματίζονται πλέον συντροφίες για λιγοστά γρόσια. Αντίθετα, οι συντροφίες έχουν αποκτήσει πολύ πιο συστηματικό χαρακτήρα αφού ενοικιάζουν ασύγκριτα μεγαλύτερα ποσά φόρων σε σχέση με το 1822 (εκατοντάδες και χιλιάδες γρόσια). Ενδεικτικό προς τούτο είναι ότι 16 από τις 23 συντροφίες που σχηματίστηκαν το 1825 ανέλαβαν να συγκεντρώσουν το 40% των φόρων, λίγο κάτω δηλαδή από 2,3 εκατ. γρόσια.⁶³

Στην αρχή της Επανάστασης το πλήθος των πρώτων ενοικιαστών⁶⁴ ανά επαρχία ήταν πολύ μεγάλο. Το 1825 όμως σε ορισμένες επαρχίες της Πελοποννήσου είχε συρρικνωθεί θεαματικά ο αριθμός τους. Έτσι, λιγότεροι ενοικιαστές έλεγχαν μεγαλύτερα ποσά φόρου· συντελέστηκε δηλαδή μια συγκέντρωση της ενοικίασης φόρων σε περιορισμένο αριθμό προσώπων. Όμως, αυτή η συγκέντρωση δεν ήταν αποτέλεσμα της δύναμης των παραπάνω προσώπων· προέκυψε

61. ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 27, 29, 50, 53· *ΑΕΠ*, ό.π., τ. ΙΕ'β, σ. 41-43, 45, 48-53, 59, 62, 78-80, 207-212, τ. Ζ', σ. 24.

62. *ΑΕΠ*, ό.π.

63. ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 53.

64. Ως πρώτοι ενοικιαστές νοούνται εδώ όσοι αποκτούσαν τα δικαιώματα συλλογής των φόρων στη δημοπρασία. Συνήθως οι πρώτοι ενοικιαστές υπενοικίαζαν σε τρίτους με ιδιωτική συμφωνία το δικαίωμα είσπραξης των φόρων έναντι κάποιου αντιτίμου.

εξαιτίας θεσμικών διευθετήσεων στις οποίες προέβη η Προσωρινή Διοίκηση.⁶⁵ Από το 1823 έγινε επιτρεπτό να δημοπρατείται ενιαία ο χώρος που αντιστοιχούσε στην έκταση μιας επαρχίας, συνεπώς κάθε δημοπρασία ήταν δυνατό να αφορά μεγαλύτερη περιοχή και οι πρώτοι ενοικιαστές που χρειάζονταν ήταν λιγότεροι.

Η δημοπρασία των φόρων το 1825 αφορούσε χωρικά όλη την επαρχία και η μόνη διάκριση που συναντάται συνήθως ήταν μια κατ' είδος τμηματοποίηση του φορολογικού προϊόντος· έτσι η επαρχία το πολύ-πολύ να διακρινόταν σε δύο ή τρία μέρη (δεκάτη, τελωνείο, κ.ά.). Αντίθετα το 1822 το φορολογικό προϊόν προήλθε από μια μεγάλη χωρική τμηματοποίηση. Ενδεικτικό είναι το πλήθος των διαφορετικών τόπων που δημοπρατήθηκαν χωριστά το 1822: στην Καρύταινα 100, στην Πάτρα 70, στο Μιστρά 49, στην Κορώνη 84, στην Κόρινθο 41.⁶⁶ Αυτή η τμηματοποίηση συνεπαγόταν χαμηλό ύψος για το υπό ενοικίαση ποσό· έτσι πολλά πρόσωπα ήταν δυνατό να συμμετέχουν ως πρώτοι ενοικιαστές στο μηχανισμό της εκμίσθωσης φόρων.

Ποιος ήταν όμως ο συνολικός αριθμός των ενοικιαστών που δρούσε ετησίως; Το 1825 στα νησιά του Αιγαίου (Κυκλάδες, Σποράδες), στη Στερεά και την Πελοπόννησο έφταναν τα 136 άτομα. Αντίθετα, το 1822 μόνο σε τέσσερις επαρχίες της Πελοποννήσου οι πρώτοι ενοικιαστές ήταν τουλάχιστο 238 (Πίν. VI). Είναι πολύ πιθανό κάτω από τους 136 ενοικιαστές του 1825 να δρούσε πολλαπλάσιος αριθμός υπενοικιαστών και συνεργατών· διαφορετικά, θα έπρεπε αυτός που μίσθωσε τις προσόδους μιας ολόκληρης επαρχίας να είχε αμέτρητο αριθμό εμπίστων για την καταμέτρηση της συγκομιδής.

Σύμφωνα με υπολογισμούς,⁶⁷ μπορεί να υποστηριχθεί η υπόθεση ότι κάθε

65. Με την κατάργηση των Τοπικών Πολιτευμάτων δημιουργήθηκε («η τάσις εισαγωγής συγκεντρωτικών συστημάτων δημοσιονομικής διοικήσεως», βλ. Γ. Νάκος, *ό.π.* «Οι πρόσοδοι έβγαιναν σε δημοπρασία, στην αρχή κατά χωριό ή μικρές ομάδες γειτονικών χωριών. Από το 1823, όμως και μετά παρατηρείται η τάση να αγοράζονται συνολικά οι πρόσοδοι κάθε επαρχίας. Τη δυνατότητα αυτή έδινε μια ειδική σημείωση της “Διατάξεως” που εξέδιδε η Διοίκηση», βλ. Σ. Τσοτορός, *ό.π.*, σ. 249-250. «Η Διάταξις των δημοσίων προσόδων εκ των προϊόντων της γης» προέβλεπε ότι οι δημόσιες πρόσοδοι έπρεπε να πωλούνται («η γενικώς κατά επαρχίας ή μερικώς κατά χωρία, όπως ήθελε κριθή συμφερότερον δια το Εθνικόν Ταμείον»), βλ. Γ. Δημακόπουλος, *ό.π.*, σ. 213-215. Ο Καποδίστριας («μετέβαλε το σύστημα της κατ' επαρχίας δημοπρασίας των φόρων εις κατά Δήμους και Κοινότητας δημοπρασίαν»), δηλαδή περιόρισε ξανά τις διαστάσεις των δημοπρατούμενων ζωνών, βλ. Αριστοτέλης Δ. Σίδερης, *Η ιστορική εξέλιξις της γεωργικής μας φορολογίας*, Αθήνα 1931, σ. 9.

66. ΓΑΚ, *ό.π.*, φάκ. 27, 29· *ΑΕΠ*, *ό.π.*

67. Από τον αριθμό των ενοικιαστών και τον πληθυσμό τεσσάρων επαρχιών της Πελοποννήσου το 1822 προκύπτει ότι κατά μέσο όρο αντιστοιχούσε ένας ενοικιαστής σε 340 κατοίκους. Αυτός ο μέσος όρος χρησιμοποιήθηκε ώστε να διατυπωθεί σε γενικές γραμμές (με βάση τον πληθυσμό των υπολοίπων επαρχιών) μια υπόθεση για τον συνολικό αριθμό τους. Ύστερα, αυτός ο κατά προσέγγιση συνολικός αριθμός των ενοικιαστών κατανεμήθηκε

χρόνο ενοικιάζαν, υπενοικιάζαν ή δρούσαν στις παρυφές των δικτύων φορο-ενοικίασης περίπου 700 πρόσωπα στην Πελοπόννησο, 400 στο Αιγαίο Πέλαγος και άλλοι τόσοι στη Στερεά Ελλάδα. Συνολικά, δηλαδή, οι πρώτοι ενοικιαστές, υπενοικιαστές και συνεργάτες ίσως να έφταναν κάποιες φορές και τους 1500 ετησίως. Ακόμη και αν ο αριθμός αυτός θεωρηθεί υπερβολικός, υπάρχει ένα επιπλέον στοιχείο από το οποίο μπορεί να συναχθεί ότι τα φορολογικά έσοδα κατά τη διάρκεια την Επανάστασης του '21 δεν ελέγχθηκαν αποκλειστικά από λίγα πρόσωπα.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI

Πλήθος ενοικιαστών και ύψος φόρου (γρόσια) σε επαρχίες της Πελοποννήσου

<i>Επαρχία</i>		<i>1822</i>	<i>1824</i>	<i>1825</i>
Κορίνθου	(α)	270.670	190.391 (169.802)*	468.600
	(β)	34	(37)*	6
Γαστούνης	(α)	—	414.022 (218.107)*	440.000
	(β)	—	(35)*	2
Καρύταινας	(α)	114.002	—	174.699
	(β)	86	—	4
Μιστρά	(α)	220.450 (80.639)*	—	400.000
	(β)	(49)*	—	1
Π. Πάτρας	(α)	26.381	—	53.350
	(β)	69	—	1

Παρατηρήσεις: (α) συνολικό ύψος φόρου, (β) πλήθος ενοικιαστών. * Σε παρένθεση καταγράφονται περιπτώσεις επαρχιών για τις οποίες ενώ είναι γνωστό το συνολικό ύψος των φόρων που επιβλήθηκε, δε στάθηκε δυνατό να βρεθεί ο συνολικός αριθμός των ενοικιαστών αλλά ένα μέρος τους που ανέλαβε να συγκεντρώσει τμήμα των συνολικών φόρων.

Πηγές: ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 27, 29, 53· Βουλή των Ελλήνων, *Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας (1821-1832)*, τ. ΙΕ'β, σ. 41-43, 45, 48-53, 59, 62, 78-80, 207-212, τ. Ζ', σ. 24.

Η ασυνεχής παρουσία των ίδιων προσώπων στο φορολογικό μηχανισμό φανερώνεται στα παρακάτω στοιχεία.⁶⁸ Από το σύνολο των ενοικιαστών (83)

σε κάθε περιφέρεια με κριτήριο την κατανομή των ενοικιαστών του 1825, η οποία αφορούσε όλο τον επαναστατημένο ελλαδικό χώρο.

68. ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 27, 29, 50, 53· *ΑΕΠ*, ό.π.

της Κορίνθου κατά τα έτη 1822, 1824, 1825, 1826, η συντριπτική πλειονότητα μίσθωσε φόρους μόνο σ' ένα έτος και μόλις 6 ενοικιαστές σε δύο διαφορετικά έτη. Στη Γαστούνη το 1824 έδρασαν 35 ενοικιαστές και το 1825 μόλις 2, κανένας όμως από τους τελευταίους δεν ήταν στους ενοικιαστές του 1824. Στην Πάτρα κανένας από τους 69 ενοικιαστές του 1822 δεν μίσθωσε φόρους το 1825. Στην Καρύταινα μόνο 2 από τους 86 ενοικιαστές του 1822 συναντούνται ξανά το 1825. Στο Μιστρά όσοι μίσθωσαν φόρους το 1825 δεν προέρχονταν από τους 49 ενοικιαστές του 1822. Τέλος, στο Αιγαίο Πέλαγος από τους 40 μισθωτές του 1825 μόνο 3 έδρασαν και το 1826.

Η κοινωνική γεωγραφία των προσώπων που διακίνησαν τους φόρους είναι άλλη μια πλευρά του φορολογικού μηχανισμού που δεν έχει μέχρι τώρα διερευνηθεί. Όπως έχει σημειωθεί, «... η δυναμική της Επανάστασης παρήγαγε πρωτόγνωρες εντάσεις για [...] τις ελίτ της κατακτημένης κοινωνίας. Η αποδέσμευση προσώπων και ομάδων από τις παραδοσιακά δεδομένες θέσεις τους στο πλαίσιο του οθωμανικού συστήματος δημιούργησε νέες παραστάσεις σχετικά με τις καινούργιες προοπτικές...».⁶⁹ Εδώ λοιπόν επιχειρείται ένας σχετικός προσδιορισμός της κοινωνικής γεωγραφίας των ενοικιαστών και μια πρώτη προσέγγιση της σχέσης των κοινωνικών ελίτ με το φορολογικό μηχανισμό. Βάση της ανάλυσης αποτέλεσαν οι παραδοσιακά δεδομένες θέσεις (κοινωνικο-επαγγελματική θέση πριν το '21) των προσώπων που συμμετείχαν στις ενοικιάσεις φόρων. Επειδή όμως οι σωρευμένες μέχρι το '21 μορφές («κεφαλαίου») δε μπορούσαν αναγκαστικά ν' αναπαραχθούν στις νέες συνθήκες, αξιοποιήθηκαν τα αξιώματα (πολιτικά, στρατιωτικά, διοικητικά) που απέκτησαν οι φορο-ενοικιαστές κατά τη διάρκεια της Επανάστασης.⁷⁰

Το 1822 η πλειονότητα των ενοικιαστών δεν είχε διαφοροποιημένη κοινωνική θέση,⁷¹ στην πορεία όμως αυξήθηκε ο αριθμός των ενοικιαστών που είχε πιο διακριτή θέση στον επαναστατικό μηχανισμό. Αυτό ίσως έγινε για δύο λόγους: πρώτο, γιατί όσο εδραιωνόταν η Επανάσταση, τόσο αναπτυσσόταν οργανωτικά η υπόσταση της Προσωρινής Διοίκησης (οργάνωση στρατευμάτων, γραφειοκρατίας κτλ.) και έτσι παράγονταν περισσότεροι αξιωματούχοι. Δεύτερο, γιατί οι έντονες κοινωνικές ανακατατάξεις που έφερε το Εικοσιένα επέτρεψαν σε

69. Ν. Ροτζώκος, *Επανάσταση*, ό.π., σ. 9.

70. Όσα γράφονται παρακάτω αφορούν το τμήμα των ενοικιαστών για τους οποίους βρέθηκαν στοιχεία για την κοινωνική τους φυσιογνωμία. Τα στοιχεία του 1822 και του 1824 προήλθαν αντίστοιχα από τις επαρχίες Κορίνθου, Καρύταινας, Μιστρά, Π. Πάτρας και από τις επαρχίες Κορίνθου, Γαστούνης. Τα στοιχεία του 1825 προήλθαν από όλη την επικράτεια (Πελοπόννησος, Στερεά Ελλάδα, νησιά Αιγαίου). Για το 1822 βρέθηκε η κοινωνική θέση του 30% και το αξίωμα του 24% των ενοικιαστών. Για το 1824 τα αντίστοιχα ποσοστά είναι: 44% και 34%. Για το 1825: 51% και 54%.

71. ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 27, 29, 53· *ΑΕΠ*, ό.π. Ψηφιακή βάση προσωπογραφικών δεδομένων, ό.π.

περισσότερα πρόσωπα να συμμετέχουν στους μηχανισμούς του υπό διαμόρφωση κράτους. Το τελευταίο, σε συνδυασμό με τα μικροποσά που ενοικιάζονταν στην αρχή της Επανάστασης, διευκόλυνε την εμπλοκή περισσότερων προσώπων στην ενοικίαση της εισπραχτής φόρων· προσώπων που δεν είχαν αναγκαστικά κάποιο αξίωμα, είχαν όμως να προκαταβάλουν στη Διοίκηση το ½ των φόρων που έπρεπε να συγκεντρώσουν.

Από τους ενοικιαστές που έδρασαν το 1825 σε όλη την επικράτεια οι μισοί περίπου είχαν κάποιο αξίωμα⁷² και ανέλαβαν να συγκεντρώσουν λίγο πάνω από τους μισούς φόρους αυτού του έτους.⁷³ Δεν υπήρχε όμως αναλογική σχέση μεταξύ του επιπέδου του αξιώματος που είχε κάποιος και των φόρων που έλεγξε,⁷⁴ δηλαδή η θέση των ενοικιαστών στην κρατική ιεραρχία δε φαίνεται να συνδέεται με το ύψος των φόρων που επιτύγχαναν να μισθώσουν. Υπάρχουν περιπτώσεις που μέλη των πολιτικών σωμάτων (βουλευτικό, εκτελεστικό, εθνοσυνέλευση) ή στρατηγοί ενοικιάζαν την εισπραχτή φόρων, όμως η πλειοψηφία των αξιωμάτων που είχαν οι ενοικιαστές ήταν χαμηλού και μεσαίου επιπέδου (έφοροι, επιστάτες, έπαρχοι, πληρεξούσιοι περιοχής, χιλίαρχοι).

Η πλειονότητα των φορο-ενοικιαστών του 1825 δεν μετείχε στο σκληρό πυρήνα της επαναστατικής ηγετικής τάξης⁷⁵ η κοινωνική τους ιεραρχία ήταν αντιστοιχη με τις διαβαθμίσεις που εμφάνισε το σύνολο των προσώπων που είχαν πιο διαφοροποιημένο ρόλο στην Επανάσταση. Με βάση εκτιμήσεις που έχουν γίνει,⁷⁶ το προηγούμενο σύνολο, όσοι δηλαδή διατηρούσαν πολιτικά, στρατιωτικά και διοικητικά αξιώματα, ήταν περίπου 8.500 άτομα. Από τους τελευταίους το 39% απέκτησε σχετικά υψηλά αξιώματα.⁷⁷ Αντίστοιχα, από το σύνολο των ενοικιαστών του 1825 που είχαν αξιώματα το 35% είχε αξιώματα υψηλού ιεραρχικού επιπέδου.

72. Το 20% των ενοικιαστών του 1825 είχε αξίωμα το ίδιο έτος που ενοικίαζε φόρους.

73. ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 53· Ψηφιακή βάση προσωπογραφικών δεδομένων, ό.π.

74. Στο ίδιο.

75. Προεδρεία εθνοσυνελεύσεων, βουλευτικού και εκτελεστικού, επιτροπή της συνελεύσεως, διοικητική επιτροπή της Ελλάδος, αντικυβερνητική επιτροπή της Ελλάδος, αρχιγραμματέας της επικρατείας και πρόεδρος του συμβουλίου των μινιστρων, γενικοί γραμματείς εκτελεστικού, γενικοί γραμματείς διοικητικής επιτροπής, υπουργοί. Αν όλοι αυτοί φτάνουν περίπου τα εκατό άτομα, τότε μόνο τέσσερις από τους μισθωτές του 1825 μπορούν να περιληφθούν σ' αυτά: οι Δημ. Τομαρόπουλος (Α' περίοδος βουλευτικού, Β' γραμματέας), Παν. Ρόδιος (γενικός γραμματέας εκτελεστικού, 1824), Εμμ. Ξένος (επιτροπή της συνελεύσεως 1826-1827) και Σπ. Παπαλεξόπουλος (υπουργός οικονομίας 1823). Αυτοί έλεγξαν το 15% της εισπραχτής φόρων του 1825· αυτό είναι ένα από τα λίγα παραδείγματα όπου η υψηλή κοινωνική θέση συναντήθηκε με τον έλεγχο μεγάλων ποσών φόρου.

76. Ψηφιακή βάση προσωπογραφικών δεδομένων, ό.π.

77. Ταξίαρχοι τουλάχιστον για τα στρατιωτικά αξιώματα και τουλάχιστον μέλη πολιτικών σωμάτων για τα πολιτικά αξιώματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ VII

*Κοινωνική κατηγοριοποίηση των ενοικιαστών και ύψος των φόρων (γρόσια)
που έλεγξαν το 1825*

	Ελίτ	I	I%	II	II%	I:II	I%:II%
Πελοπόννησος	Προύχοντες	1.057.823	46,03	14	36,84	75.559	1,25
	Οπλαρχηγοί	773.005	33,64	14	36,84	55.215	0,91
	Διανοούμενοι	228.333	9,94	2	5,26	114.167	1,89
	Κληρικοί	179.940	7,83	3	7,89	59.980	0,99
	Έμποροι	57.670	2,51	4	10,53	14.418	0,24
	Καραβοκώρηδες	1.100	0,05	1	2,63	1.100	0,02
	Σύνολο	2.297.871			38		
Στερ. Ελλάδα	Προύχοντες	120.493	48,22	9	64,29	13.388	0,75
	Καραβοκώρηδες	110.250	44,12	1	7,14	110.250	6,18
	Οπλαρχηγοί	14.000	5,60	3	21,43	4.667	0,26
	Διανοούμενοι	5.150	2,06	1	7,14	5.150	0,29
	Σύνολο	249.893			14		
Αιγαίο Πέλαγος	Έμποροι	313.060	49,73	3	17,65	104.353	2,82
	Καραβοκώρηδες	304.354	48,35	10	58,82	30.435	0,82
	Προύχοντες	6.666	1,06	2	11,76	3.333	0,09
	Διανοούμενοι	3.950	0,63	1	5,88	3.950	0,11
	Οπλαρχηγοί	1.450	0,23	1	5,88	1.450	0,04
	Σύνολο	629.480			17		

Παρατηρήσεις: (I) Συνολικός φόρος ανά ελίτ σε γρόσια. (I%) Ποσοστιαία έκφραση του I. (II) Πλήθος των «μελών» της κάθε ελίτ. (II%) Ποσοστιαία έκφραση του II. (I:II) Φόρος που αναλογεί κατά μέσο όρο στο «μέλος» της κάθε ελίτ. (I%:II%) Λόγος του ποσοστού φόρου που ελέγχει κάθε ελίτ προς το σχετικό μέγεθος της. Εδώ παρουσιάζεται η κατανομή του 55% των φόρων (3.177.244 γρ. από τα 5.726.735 γρ.) στο 51% των ενοικιαστών (69 από τους 136) που στάθηκε δυνατό να κατηγοριοποιηθεί κοινωνικά.

Πηγή: ΓΑΚ, ό.π., φάκ. 53. Ψηφιακή βάση προσωπικών δεδομένων, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες», Τμήμα Ιστορίας – Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Για τους μισούς από τους φορο-ενοικιαστές του 1825⁷⁸ βρέθηκε η κοι-

78. Στην Πελοπόννησο το 1825 έδρασαν 64 ενοικιαστές που εκμίσθωσαν το 60% (2.297.871 γρ.) των συνολικών φόρων (3.834.624 γρ.) αυτής της περιφέρειας. Από τα 64 αυτά πρόσωπα επισημάνθηκε η κοινωνικο-επαγγελματική θέση των 38, δηλαδή του 58% των ενοικιαστών της Πελοποννήσου. Στη Στερεά Ελλάδα ασχολήθηκαν με τη φορο-ενοικίαση 32 πρόσωπα, τα οποία έπρεπε να συλλέξουν για λογαριασμό του δημόσιου ταμείου 909.064 γρόσια. Η κοινωνικο-επαγγελματική θέση στοιχειοθετήθηκε για 14 από τους 32, οι οποίοι ανέλαβαν τα συγκεντρώσουν 249.893 γρόσια· με άλλα λόγια για το 44% των ενοικιαστών που έλεγξαν το 27% των φόρων. Στα νησιά του Αιγαίου Πελάγους έδρασαν 40 ενοικιαστές με ευθύνη να συγκεντρώσουν 983.047 γρόσια. Η κοινωνικο-επαγγελματική θέση στοιχειοθετήθηκε για τους 17 που έπρεπε να συλλέξουν 629.480 γρόσια· δηλαδή για το 43% των ενοικιαστών που ανέλαβε να συγκεντρώσει το 64% των φόρων.

νωνική τους θέση (Πίν. VII). Στην Πελοπόννησο και τη Στερεά μεγαλύτερη αριθμητική παρουσία είχαν οι πλούχοντες και οι οπλαρχηγοί ενώ στα νησιά του Αιγαίου οι караβοκύρηδες και οι έμποροι. Από το φόρο που έλεγξε κατά μέσο όρο το κάθε πρόσωπο ή αντίστοιχα από το λόγο του σχετικού μεριδίου των φόρων που συγκέντρωσε κάθε κοινωνική ελίτ προς το σχετικό μέγεθος της προκύπτει ότι μεγάλες χρηματικές τοποθετήσεις στις φορο-ενοικιάσεις της Πελοποννήσου έκαναν ορισμένοι διανοούμενοι, πλούχοντες, κληρικοί και οπλαρχηγοί. Στα νησιά του Αιγαίου σημαντικά ποσά φόρων έλεγξαν οι έμποροι και οι караβοκύρηδες, ενώ στη Στερεά Ελλάδα αποτελεσματική δράση είχαν οι караβοκύρηδες και οι πλούχοντες.

Μπορεί σε κάθε τόπο να είχαν πιο διακριτή παρουσία εκείνες οι ηγετικές ομάδες ισχύος που η φυσιογνωμία τους αντιστοιχούσε στα τοπικά κοινωνικο-ιστορικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά. Όμως δεν ελέγχθηκαν μεγάλα ποσά φόρων από πρόσωπα μόνο μιας ομάδας ισχύος. Παρότι το κάθε πρόσωπο χρειάζεται να μελετηθεί ξεχωριστά, από τη γενική διάσταση των δεδομένων προκύπτει ότι κατά τη διάρκεια της Επανάστασης ο φορολογικός μηχανισμός δεν ήταν πεδίο προνομιακής, σταθερής και συνεχούς κυριαρχίας.

Όπως έχει επισημανθεί, «... η διαδικασία πραγμάτωσης του προτάγματος της πολιτικής αυτονομίας [...] δημιουργεί στο πεδίο του πολιτικού και του κοινωνικού γίγνεσθαι σειρά ιδεολογικών οσμώσεων και εκούσιων ή ακούσιων ανατροπών που επηρεάζουν [...] τους όρους ύπαρξης και αναπαραγωγής των παραδοσιακών πολιτικών σχέσεων και των θεσμών εξουσίας».⁷⁹ Η θεσμική-κρατική υπόσταση που δημιουργήθηκε μετά το Εικοσιένα, μέρος της οποίας ήταν και ο φορολογικός μηχανισμός, σφραγίστηκε από τις πολιτικές σχέσεις που κρυσταλλώθηκαν εντός των πολιτικών σωμάτων, έτσι που η κυριαρχία επί του φορολογικού μηχανισμού ήταν έργο της Προσωρινής Διοίκησης και όχι των επιμέρους ομάδων ισχύος.

79. Ν. Ροτζώκος, *ό.π.*, σ. 10.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατάλογος ενοικιαστών εισπραξης φόρων (1822, 1824, 1825, 1826)

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Αβράμη Αναγν.	2	Π. Πάτρας	-	220	-
Αβραμόπουλος Κων.	4	Γαστούνης	Οπλ.	865	-
Αδαμόπουλος Δημ.* ⁽⁸⁾	5	Βοστίτσας	Έμπ.	200.100	-
Αθανάσης	2	Π. Πάτρας	Κληρ.	420	-
Αθανασόπουλος Δημ.	2	Π. Πάτρας	-	1.100	-
Αλεβιζόπουλος Ιωάν.	2	Καρύταινας	Κοτζ.	3.875	-
Αλεξανδρόπουλος Δημ.	2	Νεοκάστρου	Κοτζ.	430	Τ: 4
Αλεξανδρόπουλος Κων.	5	Φαναρίου	Κοτζ.	46.150	Π: 2, 3. Χ: 3, 4
Αλεξάνδρου Λάμπρος	4	Κορίνθου	-	1.680	ΕΑ: 4

Υπόμνημα

Οι επαρχίες στις οποίες αναφέρονται τα δεδομένα του Παραρτήματος είναι: 1822: Κορίνθου, Καρύταινας, Μιστρά, Π. Πατρών· 1824: Κορίνθου, Γαστούνης· 1825: όλες οι επαρχίες της επαναστατημένης επικράτειας στις οποίες είχε εδραιωθεί η Προσωρινή Διοίκηση· 1826: Ναυπλίου, Κορίνθου, Κ. Ναχιγιέ, Πραστού, Καρυστίας, Πολυκάνδρου, Σαντορινής, Άνδρου, Μήλου, Νάξου, Σκοπέλου, Τήνου, Θερμιών, Πάρου, Σίφνου, Πάτμου, Σύρου, Σάμου.

Τα έτη κατά τα οποία τα πρόσωπα του Παραρτήματος βρέθηκαν ότι έδρασαν ως ενοικιαστές (1822, 1824, 1825, 1826) καταγράφονται στη δεύτερη στήλη με το τελευταίο τους ψηφίο (1822=2, 1824=4, κ.ο.κ.). Αντίστοιχη σήμανση έχει γίνει και για τα έτη, ανάμεσα στο 1821 και 1829, κατά τα οποία οι ενοικιαστές κατείχαν αξιώματα: δίπλα σε κάθε αξίωμα σημειώνεται το έτος (1821=1, κ.ο.κ.).

Όταν στις πηγές δεν αναφέρεται το επώνυμο του ενοικιαστή σημειώνουμε εντός παρενθέσεως τον τόπο καταγωγής του, όταν αναφέρεται.

Ο αστερίσκος στο όνομα σημαίνει ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο ενοικίασε φόρους δια μέσου κάποιας «συντροφίας», ενώ ο αριθμός δίπλα στον αστερίσκο σημαίνει το πλήθος των συντροφιών. Οι ενοικιαστές που εμφανίζονται με τον ίδιο αριθμό ανήκουν στην ίδια συντροφία. Στις περιπτώσεις που ένας ενοικιαστής συμμετέχει σε συντροφία, σημειώνεται ο φόρος που ανέλαβε να συλλέξει όλη τη συντροφία και όχι το μερίδιο του συγκεκριμένου ενοικιαστή, καθώς οι πηγές της παρούσας εργασίας δεν επέτρεπαν μια τέτοια εξακρίβωση. Όταν ένας ενοικιαστής δρα ατομικά αλλά συμμετέχει παράλληλα και σε συντροφία τότε σημειώνεται ξεχωριστά η κάθε δραστηριότητα.

Συντομογραφίες πολιτικών αξιωμάτων και στρατιωτικών βαθμών: Α: Αντιστράτηγος, ΑΑ: Άλλα ελάσσονα Αξιώματα, ΓΕΑ: Γραμματέας Επαρχίας/Αστυνομίας, ΓΕΘΕΒ: Γραμματέας Εθνοσυνέλευσης/Εκτελεστικού/Βουλευτικού, ΓΥ: Γραμματέας Υπουργείου, Δ: Δεκανέας, ΕΑ: Έπαρχος/Αρμοστής, ΕΙ: Εικοσιπένταρχος, ΕΘ: Επιθεωρητής, ΕΠ: Εκλέκτορας Παραστατών, ΕΣ: Επιστάτης, ΕΧ: Εκατόνταρχος, Μ: Μινίστρος, ΜΒ: Μέλος Βουλευτικού, ΜΕ: Μέλος Εκτελεστικού, ΜΕΒΕ: Μέλος Επιτροπών Βουλευτικού/Εκτελεστικού, ΜΕΘ: Μέλος Εθνοσυνέλευσης, ΜΚ: Μέλος Τοπικού Κριτηρίου, ΜΣ: Μέλος Τοπικής Συνέλευσης,

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Αλεξόπουλος Αναγν.	2	Π. Πάτρας	-	250	Π: 3
Αναγνώστης Παν.	2	Καρύταινας	-	1.550	-
Αναγνωστόπουλος Δημ.	2	Π. Πάτρας	Κοτζ.	1.100	X: 5
Αναγνωστόπουλος Κων.	2	Καρύταινας	Οπλ.	270	EX: 3
Αναγνωστόπουλος Παν.	2	Κορίνθου	Έμπ.	1.875	ΕΦ: 2. ΜΒ: 3. ΜΕΘ: 3, 6. Π, ΜΕΒΕ: 6
Αναγνώστου Ιωάν.* ⁽¹³⁾	5	Φαν.-Πύργ.	Οπλ.	142.500	ΕΣ: 5. ΓΕΑ: 6
Αναστασίου Αντ.	5	Μεσολογ.	-	1.600	ΜΣ: 2
Αναστασίου Νικ.	5	Θερμίων	-	14.700	-
Αναστασόπουλος Ιωάν.	2	Καρύταινας	-	650	ΜΕΘ, Π: 3. EX: 4
Ανδρονίτης Παν.	4	Γαστούνης	Οπλ.	7.340	-
Ανδρονίτης Παρ.	4	Γαστούνης	-	815	-
Ανδρουτσόπουλος Παν.	2	Π. Πάτρας	Έμπ.	105	-
Ανετζετόπουλος	5	Λειβαδιάς	-	400	-
» »	5	Μαλανδρ.	-	1.600	-
Αντωνόπουλος Δημ.	2	Π. Πάτρας	Κοτζ.	600	ΜΕΘ: 3
Αντωνόπουλος Χρήστος	6	Ναυπλίου	-	1.000	ΜΚ: 6
Αποσκήτης Αργ.	2	Καρύταινας	Κοτζ.	700	T: 4. ΥΧ: 5
Αποστολόπουλος Παν.	2	Καρύταινας	-	3.600	-
Αποστόλου Ιωάν.	5	Θερμίων	Καραβ.	875	-
Αρβανιτόπουλος Δημ.	6	Πολυκάνδρ.	Πρ.	14.000	ΜΕΘ: 3, 9. ΜΒ: 3, 4. ΕΑ: 4, 5. Π: 9
Αργυροκαστρίτης Κυρ.	5	Ναυπλίου	Οπλ.	2.500	-
» »	5	Βοστίτσας	-	6.350	-
Αρλιώτης Ιωάν.	2	Π. Πάτρας	-	210	-
Βαμβακάς Στυλ.	2	Κορίνθου	-	2.300	-
Βάρναλης Ιωάννου Αναγν.	5	Μήλου	-	17.600	-
Βασιλείου Ιωάν.	5	Μήλου	Πρ.	800	ΦΠ: 2, 3, 5. ΕΣ: 3, 5. Π: 7. ΜΕΘ: 6, 7
Βασιλικός Παπαντώνης	4	Κορίνθου	-	40	-
Βασιλόπουλος Δημ.	2	Καρύταινας	Κληρ.	430	-
Βαφίόπουλος Θαν.* ⁽³⁾	5	Νάξου	-	99.750	-

N: Ναύαρχος, Π: Πληρεξούσιος, ΠΒ: Πρόεδρος Βουλευτικού, ΠΚ: Πεντηκόνταρχος, ΠΛ: Πλοίαρχος, Σ: Στρατηγός, ΣΦ: Σημαιοφόρος, ΣΧ: Συνταγματάρχης, Τ: Ταξίαρχος, ΤΑ: Ταμίας, ΥΧ: Υποχιλίαρχος, ΦΠ: Φροντιστής/Πολιτάρχης, Χ: Χιλίαρχος.

Συντομογραφίες επαγγέλματος ή ιδιότητας των ενοικιαστών: Γραμ.: Γραμματικός, Δημογ.: Δημογέροντας, Έμπ.: Έμπορος, Ιατρ.: Ιατρός, Καραβ.: Καραβοκύρης, Κληρ.: Κληρικός, Κοτζ.: Κοτζάμπασης, Νομ.: Νομικός, Οπλ.: Οπλαρχηγός, Πρ.: Προεστός, Τεχν.: Τεχνίτης.

Για τις πηγές του Παραρτήματος βλ. παραπάνω, σ. 32-33 σημ. 7-10.

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φθώρα	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φθώρα	Αξίωμα ενοικιαστή
Βελισσάριος Νικ.	6	Σαντορίνης	Πρ.	100	ΜΒ: 4-6. Π: 4. ΜΕΘ: 7
Βελισσάριος	2	Καρύταινας	Κληρ.	800	-
Βεργάδος Ανδρ.	2	Π. Πάτρας	-	145	-
Βέτας Ανδρέου Νικ.	2	Κορίνθου	-	3.100	-
Βιλαέτης Λύσ.	5	Αρκαδιάς	Κοτζ.	2.200	ΕΦ: 2. ΜΒ: 3, 4. ΜΕΘ: 3, 6-9
Βλάσης	2	Καρύταινας	-	1.650	-
Βλάσης Χρήστ.	2	Κορίνθου	Κοτζ.	7.050	ΜΒ: 2, 3. ΕΑ: 3, 4. Π: 6. ΜΕΒΕ: 5, 6. ΜΕΘ: 3, 6, 7
Βλαχοβασίλης Κων.	2	Καρύταινας	-	3.250	-
Βόγγλης Λάζ.* ⁽⁴⁾	5	Πάρου	-	40.100	-
Βόγκκαλης Ανδρ.	2	Νεοκάστρου	-	576	ΕΧ: 4
Βορόπουλος Μ.	6	Ανδρου	-	160	-
Βροντίσης Θεόδ.	2	Πραστού	-	3.275	-
Βώκου Αντωνίου Νικ.	5	Τήνου	Καραβ.	59.500	-
Γαλανάκος	4	Γαστούνης	Οπλ.	1.475	-
Γαλάνης Παν.	5	Μεσολογ.	Πρ..	5.700	ΜΣ: 2
Γαλανόπουλος Αναγν.	4	Γαστούνης	-	6.750	Τ: 4
Γαλανόπουλος Δημ.	4	Γαστούνης	Δημογ.	5.100	ΕΣ: 3
Γαρουφαλιάς Μαν.* ⁽¹⁰⁾	5	Γαστούνης	-	440.000	ΕΦ: 2
Γεροντόπουλος Σπ.* ⁽¹⁴⁾	5	Κορίνθου	Κοτζ.	443.600	-
Γεωργάκης	2	Μιστρά	-	1.600	-
Γεώργιος	2	Καρύταινας	Κληρ.	563	-
Γεωργίου Αναστ.	2	Καρύταινας	-	330	ΕΣ: 2, 6. Χ: 4. ΓΕΘΕΒ, ΜΕΘ: 3
Γεωργουλόπουλος Γεώργ.	2	Κορώνης	-	1.718	-
Γιαγιάς Σεβαστός	5	Πάτμου	-	405	Π: 5
Γιαννάκης (Μπράτι)	2	Π. Πάτρας	-	90	-
Γιάννης	2	Π. Πάτρας	Κληρ.	140	-
Γιάννης (Γομοστό)	2	Π. Πάτρας	-	150	-
Γιάννης (Πέτα)	2	Π. Πάτρας	-	135	-
Γιαννικόπουλος Γεώργ.	2	Καρύταινας	Οπλ.	255	ΕΧ: 4
Γιαννούκος Ιωάν.	2	Κορώνης	-	90	-
Γιανόπουλος Χρήστ.	2	Π. Πάτρας	-	100	-
Γιώργης (Ζουμπάτα)	2	Π. Πάτρας	Δημογ.	120	-
Γιώργης (Πέτα)	2	Π. Πάτρας	-	135	-
Γιωτόπουλος Γεώργ.	2	Καρύταινας	Έμπ.	1.175	Π, ΕΣ: 3. ΕΑ: 4
Γιζέλης Νικ.	2	Κορίνθου	-	1.500	-
Γκίκας Κων.	4	Γαστούνης	Δημογ.	2.000	Χ: 4
Γκίκας Λάμ. Νικ.* ⁽¹⁵⁾	5	Μονεμβ.	Κοτζ.	59.000	ΜΕΘ: 3, 7. Π: 4. ΜΒ:4-6. ΜΕΒΕ: 6
Γκιόνης Γ. Γκίκας	5	Πάτμου	Καραβ.	25.100	Π: 5, 6. ΜΕΘ: 6
» »	5	Σαντορίνης		10.500	

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Γκιόνης Κων.	6	Ναυπλίου	Οπλ.	125	-
» »	6	Κ. Ναχιγιέ		37.300	
» »	6	Κορίνθου		40.000	
Γκιουσάκλης Κανέλ.	2	Καρύταινας	-	1.075	-
Γουλιμής Παν.	5	Μεσολογ.	Οπλ.	2.300	ΕΑ: 5
Γραμματικός Αναστάσης	2	Κορίνθου	-	4.680	-
Γραμματικός Δήμος	2	Π. Πάτρας	-	60	-
Γραμματικός Θεοδωρής	2	Καρύταινας	-	1.200	-
Γρηγόριος	2	Μιστρά	-	2.600	-
Δαρχιλής Παν.	2	Νεοκάστρου	Οπλ.	2.000	ΠΚ: 3. Χ: 4. Σ: 5
Δαμιράλης Ιωάν.	5	Νάξου	Καραβ.	9.700	ΦΠ: 3
» »	5	Πάρου		2.100	
Δανηλόπουλος Θεόδ.	2	Νεοκάστρου	-	755	-
Δανιήλ Ηγούμ. Κορίνθου ^{*(14)}	5	Κορίνθου	Κληρ.	443.600	-
Δανιήλ Προηγούμενος ^{*(14)}	5	Κορίνθου	-	443.600	-
Δανιήλ ο Βράχου	2	Κορίνθου	Κληρ.	3.300	-
Δάρας Σταμ.	6	Πολυκάνδρ.	Γραμ.	6.575	-
Δαριώτης Αναστ.	2	Κορώνης	Κοτζ.	1.620	Χ: 5. ΜΕΘ: 6
Δαριώτης Θεόδ.	2	Κορώνης	Κοτζ.	2.174	ΜΕΘ: 9
Δαρόπουλος (Δάρας) Φ.	2	Καρύταινας	-	400	Π: 3. ΥΧ: 4
» » ^{*(12)}	5	Καρύταινας		172.000	
» » ^{*(13)}	5	Φαν.-Πύργ.		142.500	
Δασίου Ιωάν.	4	Κορίνθου	Κοτζ.	42.140	ΜΕΘ: 6
Δασίου Σπυρ. ^{*(7)}	5	Άργους	Κοτζ.	9.050	ΑΑ: 5
Δέδες Αναγν.	6	Κ. Ναχιγιέ	-	9.950	ΑΑ: 3. ΜΒ: 4, 5
Δέδες Ν.	6	Ναυπλίου	-	30.300	-
Δεληγιάννης Αναστ.	2	Νεοκάστρου	-	805	-
Δεληγιάννης Δημ. ^{*(20)}	5	Αποκούρ.	Ιατρ.	20.600	Α: 3. Σ: 5
Δεληγιάννης Κων.	2	Καρύταινας	Κοτζ.	3.400	ΕΑ: 3, 4. Χ: 4 ΜΕΒΕ: 4, 6. ΜΚ: 6
Δεληγιαννόπουλος Θαν.	2	Καρύταινας	Κοτζ.	7.550	ΜΕΘ: 3
Δελφίνης Αναγν.	4	Κορίνθου	-	1.150	ΦΠ: 3
Δημητρακόπουλος Νικ.	2	Κορώνης	Οπλ.	1.380	-
Δημήτρης	2	Καρύταινας	Κληρ.	1.250	-
» »	2	Π. Πάτρας		250	
Δημητρίου Π. Γεώργ. ^{*(20)}	5	Αποκούρ.	Οπλ.	20.600	Π: 2. ΥΧ, Τ, ΑΑ: 5
Δημητρίου Παν.	5	Ιμλακίων	Έμπ.	5.000	ΥΧ: 6
Δημητρόπουλος Τζέταρι Ι.	2	Νεοκάστρου	-	140	ΕΑ: 4, 5
Δήμος	2	Καρύταινας	-	513	-
Διαλέτος Αναγν. Ιωάν. ^{*(20)}	5	Αποκούρ.	-	20.600	ΜΕΘ: 6, 7
Διαμαντής Κων.	5	Αγ. Πέτρου	-	410	Τ, Χ: 4. Α: 5. Σ: 6
Διβριώτης Δημ.	2	Π. Πάτρας	-	90	-
Διβριώτης Θαν.	4	Γαστούνης	-	2.770	-
Διδασκαλάκης Κων.	5	Λιδωρικ.	-	36.600	-

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φάρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φάρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Δικαίος Γρηγ.	2	Λεονταρίου	Κληρ.	57.000	Π, ΑΑ: 2, Χ: 5. Μ, ΜΕΘ: 3. ΜΕΒΕ: 4. ΜΣ: 2, 3. ΜΕ: 3, 4
Δικαίος Ιωάν. ⁽³⁾	5	Νάξου	-	99.750	-
Δραγκιώτης Ιωάν.	2	Κορώνης	-	205	-
Δρακόπουλος Ιωάν.	2	Κορώνης	-	338	-
Δρακόπουλος Χαρ.	5	Μονεμβ.	-	15.000	-
Εκλεκτός Νικ.	5	Αρχαδιάς	-	12.600	-
Ελευθέρης	2	Κορώνης	Οπλ.	202	-
Ελευθέρης Αναγν.	2	Κορίνθου	-	3.575	ΕΦ: 2, 3.
» »	5	Αιγίνης	-	560	ΜΕΘ, Π: 3
» »	5	Ναυπλίου	-	125.500	-
Ευθύμιος	2	Βοστίτσας	Κληρ.	700	-
Εφέσιος Γ.	6	Μήλου	-	410	-
Ζαφειράκης	2	Π. Πάτρως	-	260	-
Ζαχαρόπουλος	2	Μιστρά	-	600	-
Ζαχουλίτης Χρήστ.	2	Κορίνθου	Οπλ.	888	-
Ζέρβας Γεώργ.	2	Κορίνθου	Οπλ.	2.425	Σ: 4. ΜΕΘ, Π: 9
Ζέρβας Ιωάν.	5	Κ. Ναχιγιέ	-	3.350	Δ: 6
Ζερμπίνος	2	Κορώνης	Κληρ.	530	-
Ηλιάδης Φ.	5	Σάμου	Έμπ.	151.000	-
Ηλιόπουλος Κων.	2	Καρύταινας	Οπλ.	1.650	-
Θανάσης	2	Καρύταινας	Κληρ.	1.388	-
Θανασόπουλος Νικ.	2	Καρύταινας	-	975	-
Θεοδωράκης	2	Καρύταινας	-	1.875	-
Θεοδωράκης Δημ.	5	Μήλου	Καραβ.	3.310	-
» »	5	Σίφνου	-	16.100	-
» » ⁽¹⁷⁾	5	Αθήνας	-	200.500	-
» » ⁽⁴⁾	5	Πάρου	-	40.100	-
Θεοδωρακόπουλος Ιωάν.	2	Καρύταινας	-	450	-
Θεοδωρόπουλος Αγγ.	2	Κορίνθου	-	375	-
Θεοδωρόπουλος Γεώργ.	2	Κορίνθου	-	375	ΕΧ: 4
Θεόδωρος	2	Καρύταινας	Κληρ.	235	-
Θερμισιώτης Ηλ.	5	Μονεμβ.	Πρ.	500	ΕΠ: 3.
» » ⁽⁶⁾	5	Σχοπέλου	-	17.600	ΠΛ, ΑΑ: 6
Ιγγλέσης Γ. Νικ.	5	Σαντορίνης	-	1.700	Τ, ΕΑ, ΑΑ: 3. ΜΕΘ: 6, 7
Ιωαννίδης Ν.	6	Νάξου	-	15.600	ΜΚ: 6
» »	6	Σχοπέλου	-	19.825	-
» »	6	Καρυστίας	-	12.080	-
Ιωάννου Διαμ.	2	Καρύταινας	Γραμ.	650	-
Ιωσήφ Ηγ. Χρυσοκελαριάς	2	Κορώνης	Κληρ.	430	-
Κάβουρας Νικ.	2	Π. Πάτρως	Οπλ.	110	-
Καλαμαριώτης Δημ.	2	Νησίου	Κοτζ.	38.000	ΜΣ: 2. ΜΒ: 3, 4. ΜΣ, ΜΕΘ: 3

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Καλεντζιώτης Αναγν.	2	Π. Πάτρας	-	80	ΕΣ: 2
Καληνδέρη Δημ.	2	Καρύταινας	-	800	-
Καλιτζιώτης Νικ.	4	Γαστούνης	Οπλ.	22.480	-
Καλογεράς Αντ.	6	Πολυκάνδρ.	-	6.800	-
Καλογερόπουλος Γεώργ.	2	Νεοκάστρου	-	2.000	-
Καλουσιώτης Νικ.	2	Π. Πάτρας	-	240	-
Καλπάκας Παν.	2	Καρύταινας	-	5.000	-
Καμίνης Παύλ.	6	Σάμου	-	1.500	ΑΑ: 6
Καμπάνης Φιλόθεος	5	Άνδρου	-	71.500	-
Καμπερόπουλος Αναγν.	2	Κορίνθου	-	1.250	-
Κανελλόπουλος Αναγν.	2	Μικρομάν.	Οπλ.	11.000	-
Κανελλόπουλος Νικ.	4	Κορίνθου	-	1.050	ΥΧ: 3
Κανέλος	2	Π. Πάτρας	Δημογ.	120	-
Κάπαρης Ανδρ.	5	Αιγίνης	-	15.000	-
Καραμέρος Δημ.	4	Γαστούνης	Οπλ.	14.025	-
Καρατζιάς Λαμπίρης ⁽¹⁰⁾	5	Γαστούνης	-	440.000	-
Καρβέλας Ιωάν.	6	Σκοπέλου	-	1.750	-
Καρλάφτης Αναγν.	4	Κορίνθου	-	5.835	-
Καρυδόπουλος Σπ.	2	Καρύταινας	-	2.100	-
Καρωτής Βασ.	2	Καρύταινας	-	250	-
Καστριτζάνος Καραγιώργ.	2	Π. Πάτρας	-	755	-
Καστριτζάνος Νικ.	2	Π. Πάτρας	-	562	-
Κατελούζος Δ.	5	Αγ. Πέτρου	-	60.000	-
Κατζικαμπής Αναγν.	5	Μαλανδρ.	Πρ.	27.450	Χ: 5
Κατζούλης Δημ.	4	Κορίνθου	-	1.410	-
κάτοικοι Αγ. Νικόλα	2	Μιστρά	-	320	-
κάτ. Αγίανη & Τζερεμιού	2	Μιστρά	-	4.010	-
κάτ. Αγόριανης	2	Μιστρά	-	80	-
κάτ. Αλεβέτζοβας	2	Μιστρά	-	1.000	-
κάτ. Αλεποχωρίου	2	Μιστρά	-	220	-
κάτ. Αναβρετής	2	Μιστρά	-	120	-
κάτ. Ανωγίων	2	Μιστρά	-	400	-
κάτ. Ασιμιού	2	Μιστρά	-	300	-
κάτ. Βελιμαχίου	2	Π. Πάτρας	-	150	-
κάτ. Βελιτζέ	2	Π. Πάτρας	-	220	-
κάτ. Βουρλιών	2	Μιστρά	-	420	-
κάτ. Βουτιάνων	2	Μιστρά	-	360	-
κάτ. Βρωμοσέλας	2	Καρύταινας	-	1.600	-
κάτ. Γεωργιτζίου	2	Μιστρά	-	4.280	-
κάτ. Γοράνων	2	Μιστρά	-	2.982	-
κάτ. Δαφνίου	2	Μιστρά	-	300	-
κάτ. Δραζίλας	2	Μιστρά	-	110	-
κάτ. Ζαραφόνας	2	Μιστρά	-	20	-
κάτ. Ζελίνας	2	Μιστρά	-	300	-
κάτ. Θεολόγου	2	Μιστρά	-	210	-
κάτ. Καστανιάς	2	Μιστρά	-	1.060	-

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φάρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φάρων	Αξίωμα ενοικιαστή
κάτ. Κιδονιάς	2	Μιστρά	-	120	-
κάτ. Κονιδίτζας	2	Μιστρά	-	400	-
κάτ. Κολίνας	2	Μιστρά	-	90	-
κάτ. Κοντοβουνίων	2	Ιμλακίων	-	1.200	-
κάτ. Κορφοξυλιάς, Βαλτεσυν.	2	Καρύταινας	-	2.350	-
κάτ. Κουρτζούνας	2	Μιστρά	-	300	-
κάτ. Λογγανίκου	2	Μιστρά	-	150	-
κάτ. Λογγάστρας	2	Μιστρά	-	2.300	-
κάτ. Μαζαρακίου	2	Π. Πάτρρας	-	500	-
κάτ. Μαρσινίκου	2	Μιστρά	-	260	-
κάτ. Βάλτζας, Ραψοματίου	2	Κορίνθου	-	80.500	-
κάτ. Μιχόη	2	Π. Πάτρρας	-	230	-
κάτ. Πέρπενης	2	Μιστρά	-	160	-
κάτ. Περσένας	4	Γαστούνης	-	450	-
κάτ. Πετρίνας	2	Μιστρά	-	600	-
κάτ. Πουρναρίου	2	Π. Πάτρρας	-	250	-
κάτ. Πρίτζας	2	Μιστρά	-	1.300	-
κάτ. Ρόζοβας	2	Μιστρά	-	3.600	-
κάτ. Ροκανά	2	Μιστρά	-	105	-
κάτ. Σοχάς	2	Μιστρά	-	1.500	-
κάτ. Στεμνίτζας	2	Καρύταινας	-	2.600	-
κάτ. Στεφανίου	2	Κορίνθου	-	300	-
κάτ. Στρότζας	2	Μιστρά	-	10.000	-
κάτ. Τάραψας	2	Μιστρά	-	200	-
κάτ. Τουρκοχωρίου	2	Π. Πάτρρας	-	525	-
κάτ. Τρύπης	2	Μιστρά	-	5.000	-
κάτ. Φόστενας	2	Π. Πάτρρας	-	720	-
κάτ. Χρύσαφας	2	Μιστρά	-	220	-
Καψάλης Αναστ.	5	Μεσολογ.	Πρ.	2.900	ΕΣ: 4
Κελαράς Κ. Π.	4	Κορίνθου	-	450	-
Κλής Παν.	2	Νεοκάστρου	Οπλ.	205	-
Κλωνάς Φ. & χωριανοί	4	Γαστούνης	-	1.410	-
Κοκέβης Ανδρ.	2	Αρχαδιάς	-	260	-
Κοκκαλάκης Παν.	5	Κ. Ναχιγιέ	Οπλ.	105	-
Κόκκαλης Ηλ. ^{*(22)}	5	Σαλώνων	-	67.100	ΕΦ: 2
Κοκόνης Δημ.	2	Κορώνης	-	125	-
Κολοβούρης Δημ.	4	Γαστούνης	Οπλ.	8.580	-
Κολοκοτρώνης Ιωάν. ^{*(13)}	5	Φαν.- Πύργ.	Οπλ.	142.500	Α: 3, 4. Σ: 2, 5, 6
Κομητάς Μ. Κων.	2	Καρύταινας	-	4.250	-
Κομητάς Μιχ.	2	Καρύταινας	Κοτζ.	1.320	ΕΦ: 2
Κομιότης Κων.	2	Π. Πάτρρας	-	96	-
Κομποθεκρινός Ιωάν.	2	Π. Πάτρρας	-	130	-
Κοντογιάννης Α. Βαγγ. ^{*(8)}	5	Βοστίτσας	Οπλ.	200.100	-
Κοντουμάς Ιωάν.	6	Τήνου	-	67.250	ΕΑ: 2, 3. ΜΕΘ: 3. ΜΒ: 3-9
Κοπανιτζας Αναγν.	2	Μιστρά	Κοτζ.	2.900	ΜΕΘ: 6, 7

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Κορφωτάκος Νικ.	5	Μιστρά	Έμπ.	150	ΕΦ: 2
Κοσμάς Ηγούμ.	4	Κορίνθου	Κληρ.	130	-
Κοτζάνης Δημ.	4	Κορίνθου	-	175	-
Κοτζαρέλος Παν.	2	Π. Πάτρας	-	750	-
Κοτήρας Ιω. Παν.	5	Θερμίων	-	11.500	-
Κουβαράς Ανδρ.	5	Κ. Ναχιγιέ	Οπλ.	2.600	-
Κουμανιώτης Θαν.	2	Π. Πάτρας	Οπλ.	350	ΕΧ, ΜΕΘ: 3
» »	4	Γαστούνης	-	12.960	-
Κουμουσιώτης	2	Μιστρά	Οπλ.	4.620	Τ: 3
Κουμούτζος Θαν.	2	Κορώνης	-	104	-
Κουντζαυτόπουλος Αλέξ. ^{*(19)}	5	Ανατολικ.	-	13.100	Τ: 5
Κουντούρης Νικ.	4	Γαστούνης	Οπλ.	22.023	-
Κουρουσόπουλος Βασ. ^{*(16)}	5	Ναυπλίου	Οπλ.	4.060	-
Κουτζονικολάκου Ανδρ.	2	Κορώνης	-	23	-
Κουτζουβάς Θαν.	4	Γαστούνης	Οπλ.	6.350	ΜΕΘ: 3
Κουτρουλάκης Δημ.	2	Κορώνης	-	190	-
Κράλης Νικ.	2	Π. Πάτρας	-	240	-
Κρεββατάς Παν.	2	Μιστρά	Κοτζ.	13.900	ΜΒ: 2
Κριεζής Αλέξ.	6	Σαντορίνης	Καραβ.	775	-
Κρικέλου Αναγν. ^{*(23)}	5	Καρπεν.	-	8.100	-
Κροκιδάς Σπήλιος	4	Κορίνθου	-	1.800	-
Κυπαρίσης Δημ.	2	Νεοκάστρου	-	200	Τ: 5
Κυριαζής	2	Καρύταινας	-	513	-
Κυριακόπουλος Δημ.	2	Κορώνης	-	1.275	ΕΙ: 2
Κυριακόπουλος Λουκάς ^{*(22)}	5	Σαλώνων	-	67.100	-
Κυριτζόπουλος Χρυσαντ. ^{*(11)}	5	Καλαβρύτ.	Κοτζ.	249.900	-
Κωνσταντάκης & χωριανοί	4	Γαστούνης	-	1.000	-
Κωνσταντής	2	Καρύταινας	Οπλ.	1.250	-
Κωνσταντίνου Αλέξ.	2	Κορώνης	-	90	-
Κωνσταντόπουλος Αναγν.	2	Καρύταινας	Κοτζ.	1.700	-
Κώστας	4	Γαστούνης	-	4.300	-
Κωστόπουλος Παν.	2	Π. Πάτρας	Έμπ.	230	-
Λαζαρόπουλος Λουκάς	5	Λειβαδιάς	-	13.050	ΕΦ: 5
Λαλάκας Διαμ.	4	Κορίνθου	-	1.550	-
Λαλέχος Λάζαρος	5	Τήνου	Καραβ.	17.600	Ν: 3
Λαλιώτης Αναστ.	4	Γαστούνης	Οπλ.	3.200	-
Λάλος Παν.	2	Καρύταινας	-	235	-
Λαμπρινόπουλος Ιωάν.	2	Καρύταινας	Οπλ.	400	-
Λαμπρινόπουλος Νικ. ^{*(12)}	5	Καρύταινας	Κοτζ.	172.000	ΜΕΘ: 3
Λαμπρόπουλος Κανέλ.	4	Γαστούνης	-	815	-
Λαχανάς Γεώργ.	2	Κορώνης	Οπλ.	4.050	ΠΚ: 2. ΕΧ: 4
Λαχανάς Δημ.	2	Κορώνης	Οπλ.	185	Χ: 8
Λαχανάς Θεόδ.	2	Κορώνης	-	348	-
Λαχανάς Νικ.	2	Κορώνης	-	2420	-
Λελέκος Μίχος	2	Κορίνθου	Κοτζ.	5.700	ΕΦ: 2, 3
Λέλης Γεώργ.	5	Μεσολογ.	Πρ.	2.000	ΕΑ: 2. Π: 9.

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Αέλης Γεώργ.* ⁽²⁰⁾	5	Αποκούρ.		20.600	ΜΕΒΕ: 5, 6.
» »* ⁽²¹⁾	5	Μεσολογ.		51.300	ΜΕΘ: 6, 7, 9
Λιακέοι	2	Μιστρά	-	600	-
Λιναρδούπουλος Σαράντος	2	Καρύταινας	-	1.570	-
Λιναρδούπουλος Σωτ.	2	Κορίνθου	-	33.000	-
Λιονδίτης Δημ.	2	Κορίνθου	Κληρ.	6.850	-
Λογοθέτης Αναγν.	4	Κορίνθου	-	750	ΥΧ, Χ: 4
Λούδος Αναστ.	5	Κ. Ναχιγιέ	-	3.100	-
Λουκόπουλος Αλέξ.	6	Μήλου	Έμπ.	3.250	Π: 2. ΜΒ: 5, 6. ΕΑ: 3. ΜΕ: 5. ΜΕΘ: 3, 6, 7
Λουμάκης Γ. Νικ.	6	Σαντορίνης	Καραβ.	3.500	ΜΕΘ: 3. ΜΒ: 3, 4
Λουριώτης Αναστ.	5	Μεσολογ.	-	5.400	-
» »* ⁽¹⁸⁾	5	Ανατολικ.		18.550	
Λύβας Παν.	5	Ιμλακίων	Οπλ.	61.700	-
Μαγγίνας Τάτζης	5	Μεσολογ.	Πρ.	4.000	ΕΑ: 3. ΜΒ: 8. Π: 9. ΜΕΒΕ: 4. ΜΕΘ: 6, 7, 9
Μάγνης Ιωάν.	5	Αιγίνης	-	5.050	ΓΥ: 2
Μαγουλιανίτης Π. Πολυχρ.	2	Καρύταινας	-	1.900	-
Μαζαρακιώτης Ανδρ.	2	Π. Πάτρας	-	250	-
Μακρής Γεώργ.	2	Κορώνης	Οπλ.	2.130	-
Μακρόπουλος Θαν.	2	Καρύταινας	-	810	-
Μανόλης Π. Ιωάν.	6	Σχοπέλου	-	110	-
Μανολόπουλος Γεώργ.	2	Κορίνθου	-	4.188	-
Μανουσάκης Ιωάν.	2	Κορίνθου	-	100	-
Μανούσης Αναγν.* ⁽¹⁵⁾	5	Μονεμβ.	Οπλ.	59.000	-
Μανσόλας Δρόσος.* ⁽¹⁾	5	Άνδρου	Ιατρ.	7.900	ΜΣ: 2, 3. Π: 2, 9. ΓΕΑ: 3. ΕΑ: 3, 4. ΜΕΒΕ: 5. ΜΕΘ: 1, 2, 6, 7, 9
Μαρελόπουλος Θαν.	2	Π. Πάτρας	-	1.062	-
Μαρκόπουλος Αναγν.	4	Γαστούνης	Δημογ.	375	-
» »* ⁽²²⁾	5	Σαλώνων		67.100	
Ματζούκας Αναγν.	4	Γαστούνης	Οπλ.	6.000	ΜΕΘ: 6, 7, 9. Π: 9
Μαυροβουνιώτης Βάσσος	5	Αρκαδιάς	Οπλ.	260.000	Χ, ΜΕΘ: 3. Σ: 4
Μαυρομιχάλης Ιωάν.	5	Πραστού	Οπλ.	19.500	ΜΕΘ: 6, 7
Μεθενίτης Πέτρ.	2	Κορίνθου	Πρ.	3.650	Π: 5
Μέξης Παναγιώτη Αναγν.	5	Σύρου	-	16.700	-
» »* ⁽¹⁾	5	Άνδρου		7.900	
Μέξης Παναγιώτη Σταμ.	5	Ναυπλίου	Καραβ.	1.100	-
» »* ⁽⁶⁾	5	Σχοπέλου		17.600	
Μερτεζιώτης Βγένης	2	Π. Πάτρας	-	225	-
Μεσηνέζης Δημ.	5	Βοστίτσας	-	67.200	-
Μεταξάς Ι. Κων.	6	Νάξου	Νομικός	92.500	ΜΕ: 2, 3. ΜΒ: 4 ΜΕΘ: 3, 9. Σ: 3.

Ονοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
					ΕΑ: 3, 4. Π: 9. ΦΠ, ΕΣ: 5. ΜΕΒΕ: 5, 6
Μήτziος Θαν.	2	Καρύταινας	-	230	-
Μητρόπουλος Ιωάν.	2	Κορώνης	-	842	-
Μητρόπουλος Παν.	4	Γαστούνης	Οπλ.	20.370	-
Μιθωνάιος Διαμ.	2	Νεοκάστρου	-	280	-
Μιλιάνης Νικ.	2	Νεοκάστρου	Έμπ.	10.320	ΜΕΘ: 3. ΜΒ: 3-6
Μιλιάνης Χαρ.	5	Ανδρούσας	-	45.200	ΕΣ: 6
Μίτζιου Βασ.* ⁽⁸⁾	5	Βοστίτσας	-	200.100	-
Μιτοπολιάνος Παν.	2	Π. Πάτρας	-	140	-
Μιχαλόπουλος Κων.	2	Καρύταινας	-	1.450	ΤΑ, ΕΦ: 2. ΕΑ: 4. ΜΕΒΕ: 6
Μιχόπουλος Γεώργ.	2	Νεοκάστρου	-	240	-
Μοναρχίδης Αναγν.	6	Θερμίων	Καραβ.	14.600	ΜΒ: 2, 3. ΕΑ: 2, 4. ΜΕΒΕ: 4, 6. Π: 3, 6, 9. ΜΕΘ: 1-3, 6, 7, 9
Μοναστήρι Φιλοσόφου	2	Καρύταινας	-	130	-
Μοροχάρτζης Αναγν.	5	Κ. Ναχιγιέ	Οπλ.	18.000	Χ: 4
» »	6	Κ. Ναχιγιέ	-	11.600	-
Μοσκοβίτης Γαλιάνης	2	Κορώνης	-	100	-
Μόστρας Ν. Αναγν.	5	Βόνιτσας	-	4.400	Χ: 5. Π: 6
» »	5	Ξηρόμερ.	-	600	-
Μουτζάκης Μιχ.	5	Καρπάθου	-	580	-
» »	6	Πάρου	-	420	-
Μουτζούρης Νικ.	2	Καρύταινας	-	725	-
Μπαλκάνος Παν.	4	Γαστούνης	-	375	-
Μπαράκος Αναστ.	2	Π. Πάτρας	-	860	-
Μπαρμπασιινιώτης Θαν.	4	Γαστούνης	-	8.500	-
Μπένος Ιωάν.	2	Π. Πάτρας	-	1.350	-
Μπιθουλακιιώτης Γεώργ.	2	Π. Πάτρας	-	25	-
Μπικινόπουλος Νικ.	2	Καρύταινας	-	370	-
Μπιτζάκης Αν.	5	Μικρομάν.	-	46.600	-
Μπιτζαξής Νικ.* ⁽¹⁷⁾	5	Αθήνας	-	200.500	-
Μπόμπας	4	Γαστούνης	Οπλ.	6.340	-
Μποσόλας Κυρ.	4	Γαστούνης	Οπλ.	1.312	-
Μποσόλας Παν.	4	Γαστούνης	Οπλ.	1.312	-
Μπούκουρας Νικ.	2	Καρύταινας	Πρ.	650	ΜΒ: 4-6
Μπουκουριώτης Σταμ.	2	Π. Πάτρας	-	100	-
Μπουσάκης Ιωάν.	5	Αθήνας	-	23.100	-
» »	5	Δερβενοχ.	-	70.000	-
» »	5	Θηβών	-	12.000	-
Μπουχιούνης Αναστ.	2	Κορίνθου	Οπλ.	1.150	-
Μπόχαλης Ιωάν.	2	Μιστρά	-	20	-

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φθώρα	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φθώρα	Αξίωμα ενοικιαστή
Μπρούσκος Λάζ.	6	Σίφνου	Καραβ.	28.100	-
Μυλωνάς Αγγ.	2	Κορώνης	-	1.701	-
Μυλωνάς Ιωάν.	2	Νεοκάστρου	-	235	EX: 4
Μυλωνάς Νικ.	2	Κορώνης	-	285	-
Ναθαναήλ Ηγούμ.	4	Κορίνθου	Κληρ.	225	-
Νάκος Γιαννούλης	5	Ναυπλίου	Κοτζ.	15.500	ΕΦ: 2. ΜΒ: 3, 5, 6. ΜΕΘ: 3, 7-9
Νάκος Κων.* ⁽⁸⁾	5	Βοστίτσας	-	200.100	-
Νησιώτης Πέτρ.	2	Κορώνης	-	3.030	ΠΚ: 2
Νικήτας Χρήστ.	6	Ναυπλίου	Οπλ.	15.610	-
» »	6	Θερμίων	-	16.930	-
Νικολάου Ιωάν.	2	Καρύταινας	-	1.000	ΠΚ: 4
» »	6	Πάτμου	-	5.360	-
Νικολετόπουλος Παν.	2	Καρύταινας	-	1.250	-
Νίκολης Βασ.	4	Κορίνθου	-	15.890	-
Νικολόπουλος Νικ.	2	Κορώνης	-	605	EX: 3, 4
Νικολός	2	Νεοκάστρου	Οπλ.	420	ΥΧ: 5. X: 6
Νοταράς Γεωργαντάς* ⁽⁷⁾	5	Άργους	Κοτζ.	9.050	-
Νοταράς Παν.	2	Κορίνθου	Κοτζ.	110	ΜΕ: 2-4. ΠΒ: 5. ΜΒ: 3-5
Νοταράς Στ. Γεωργαντάς	4	Κορίνθου	Κοτζ.	10.620	ΕΑ: 3
Νοταράς Στ. Ιωάν.	4	Κορίνθου	Κοτζ.	48.650	X: 3. Α: 3, 4. Σ: 4-7
Νοταράς Σωτ. (άρχων)	2	Κορίνθου	Κοτζ.	117.800	ΕΦ: 2
» »	4	Κορίνθου	-	48.650	ΜΕΒΕ, ΕΘ, ΕΣ: 3
Νοταράς Χριστόδ.	4	Κορίνθου	-	2.360	Π: 6
Νταβιώτης Δράκος	2	Καρύταινας	-	1.500	-
Ντάρας Παπαγεώργης	2	Καρύταινας	Κληρ.	575	-
Ντενισιώτης Θαν.	2	Π. Πάτρας	-	90	-
Ντέντες Παν.	2	Καρύταινας	-	255	-
Ξανθάκης Γεώργ.	6	Σύρου	-	16.100	ΕΙ: 2. EX: 3. ΜΕΘ, Π: 9
Ξανθός	2	Μιστρά	Κοτζ.	6.000	X: 3
Ξένος Εμμαν.	5	Σύρου	Έμπ.	161.100	ΜΕΘ: 3, 6, 7
» »	5	Καρπάθου	-	310	ΜΕΒΕ: 4, 5
» »	6	Πάτμου	-	33.585	-
Οικονόμου Μιχ.	2	Καρύταινας	Γραμ.	4.735	-
Οικονομίδης Νικ.	2	Νεοκάστρου	-	1.350	ΥΧ, X: 3. Α: 4. ΜΕΘ: 6
Οικονομόπουλος Αναγν.	2	Π. Πάτρας	Κοτζ.	1.000	ΕΦ: 2, 3, 5. ΥΧ: 3. ΕΑ: 4
Οικονόμου Αλέξ.	5	Καρπεν.	Πρ.	3.500	-
» »* ⁽²³⁾	5	Καρπεν.	-	8.100	-
Οικονόμου Γεώργ.	4	Κορίνθου	-	6.175	T: 4. ΜΕΘ, Π: 9.

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Οικονόμου Κων. Αναγν.	2	Κορίνθου	Κοτζ.	3.200	ΦΠ, ΓΕΑ, ΕΑ: 5
» »	5	Κ. Ναχιγιέ		12.050	ΕΦ: 2. Π, ΓΕΑ: 3
Οικονόμου Μιχ.* ⁽¹²⁾	5	Καρύταινας	Γραμ.	172.000	-
Οικονόμου Π.	6	Πραστού	Οπλ.	55	-
Οικονόμου Χατζηλίας* ⁽²⁾	5	Καρπάθου	Καραβ.	10.000	ΜΒ: 4-6. ΜΕΘ, Π: 9
Ομπλίτης	2	Π. Πάτρας	-	280	-
Παλαιογιώργης Δημ.* ⁽²¹⁾	5	Μεσολογ.	-	51.300	ΥΧ: 4
Παλάσκας Χρηστόπουλος	4	Γαστούνης	Οπλ.	5.635	Χ: 2
Παναγιώτης	2	Καρύταινας	-	513	-
Παναγιώτης Μιχάλη	2	Βοστίτσας	-	3.250	-
Παναγόπουλος Αργ.	2	Π. Πάτρας	-	1.695	-
Παναγόπουλος Βασ.	2	Π. Πάτρας	-	670	-
Παναγόπουλος Γεώργ.	2	Π. Πάτρας	-	60	-
Πανάγος (Μέτζενα)	2	Π. Πάτρας	Κληρ.	30	-
Πανταζόπουλος Κων.	2	Κορώνης	-	45	-
Παντελόπουλος Αναγν.	2	Κορίνθου	-	150	-
Παντελόπουλος Παντ.	2	Κορώνης	-	385	ΕΙ: 2
Παπαγεωργόπουλος Παν.* ⁽¹¹⁾	5	Καλαβρύτ.	-	249.900	ΓΕΑ, ΕΑ: 3. Π: 5. ΜΒ: 5, 6 ΜΕΘ: 1-3, 6, 7. ΜΕΒΕ: 2. ΜΣ: 2, 3. ΕΠ, ΜΒ: 3
Παπαγιαννακόπουλος Αναγν.	2	Καρύταινας	Κοτζ.	2.700	ΜΣ, ΦΠ: 2. ΜΕΘ: 3, 7. Π: 6. ΜΒ: 3-6, 9
Παπαγιαννόπουλος Διον.	4	Γαστούνης	Κοτζ.	6.440	
Παπαγιωργακόπουλος Παν.	2	Καρύταινας	-	2.000	-
Παπαδημητρίου	2	Κορώνης	-	2.209	-
Παπαδόπουλος Αναστ.	4	Κορίνθου	Κοτζ.	4.600	-
Παπαδόπουλος Αποστ.	2	Καρύταινας	-	400	Χ: 5
Παπαδόπουλος Γρηγ.	2	Κορώνης	-	912	-
Παπαδόπουλος Στασινός	2	Καρύταινας	Κοτζ.	1.750	ΥΧ, ΜΕΘ: 3
Παπαζαφύρη	2	Καρύταινας	-	975	-
Παπαθανασίου	2	Κορώνης	-	1.147	ΜΕΒΕ, ΕΣ: 2
Παπαλεξόπουλος Σπ.	5	Π. Πάτρας	Κοτζ.	89.850	ΓΥ: 2-6. ΜΕΒΕ: 9 ΜΕΘ: 3, 9
Παπαμανόλης Ιωάν.	5	Σαντορίνης	-	7.650	ΑΑ: 3
» »* ⁽⁶⁾	5	Σκοπέλου		17.600	
Παπαντούρος	2	Μιστρά	-	1.600	-
Παπαντωνόπουλος Αναγν.	4	Γαστούνης	-	300	-
Παπασύριος	2	Καρύταινας	-	560	-
Παπατζώνης Παν.	2	Ιμλαχίων	Κοτζ.	7.500	Σ: 2. ΜΕΘ: 6, 7. ΜΒ: 4, 5. Π: 4
Πασπαλιάρης Κων.	2	Κορώνης	-	710	ΣΦ: 2

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φθώρα	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φθώρα	Αξίωμα ενοικιαστή
Πασχαλινόπουλος Π.	5	Άργους	-	15.100	-
Πατέρες Μονής Ταξιαρχών ⁽⁹⁾	5	Βοστίτσας	Κληρ.	2.500	-
Πατρινάκης Ιωάν.	2	Καρύταινας	Κοτζ.	1.900	Π: 6
Παυλής Παύλου	4	Κορίνθου	-	60	-
Πεπές Γεώργ.	2	Κορώνης	-	338	-
Περιστεριώτης Πέτρ.	2	Π. Πάτρας	-	550	-
Περίωτης Δημ.	2	Κορώνης	-	283	-
Περόπουλος Δημ.	2	Κορώνης	-	212	-
Πεταλάς Γεώργ.	2	Κορώνης	-	840	-
Πετρόπουλος Δημ.	2	Καρύταινας	Δημογ.	600	-
Πετρόπουλος Κων.	2	Καρύταινας	Οπλ.	1.860	X: 4
Πέτρου Αναγν.	2	Καρύταινας	Κληρ.	300	-
Πίγκος Ιωάν.	2	Κορίνθου	-	6.050	-
Πλαγιανός	2	Μιστρά	-	660	-
Πλαπούτας (Κολιόπ.) Δημ.	2	Καρύταινας	Οπλ.	110	X: 2, 5
Πλαπούτας (Κολιόπ.) Παρ.	2	Καρύταινας	Οπλ.	230	X: 2. Σ: 3-7. ΜΕΘ: 9
Πλέσιος Γ. ⁽²¹⁾	5	Μεσολογ.	-	51.300	EX: 4
Πολινάκης Ρούσος	5	Σίφνου	-	2.100	-
Πολίτης Γ. ⁽³⁾	5	Νάξου	-	99.750	-
Πολυδώρου Π.	4	Γαστούνης	-	6.750	-
Πολυζώης (Δραγάνο)	2	Π. Πάτρας	Κληρ.	16	-
Πολυχρόνης	2	Καρύταινας	-	500	-
Πολυχρονόπουλος Ιωάν.	2	Π. Πάτρας	Κοτζ.	380	-
Πουκουρόπουλος Δημ. ⁽³⁾	5	Νάξου	-	99.750	X: 4
Πουλάκος	2	Μιστρά	-	1.171	-
Πρασακάκης Νικ.	6	Σαντορίνης	-	119.000	ΜΕΒΕ: 5. ΜΕΘ: 9
Πρασάκης Ιωάν.	5	Σάμου	-	35.500	-
Πρεσβίας Αναγν.	5	Ταλαντίου	-	2.150	T: 5
Πρωτοπαπάς Γεώργ.	2	Καρύταινας	-	1.500	ΕΣ: 3. EX: 4
Ράγκος Παν.	5	Τριπολ.	Οπλ.	251.000	ΜΒ: 3. Π: 4
» ⁽¹⁹⁾	5	Ανατολικ.	-	13.100	-
Ραζής Κότζικας Θαν. ⁽¹⁸⁾	5	Ανατολικ.	Πρ.	18.550	ΦΠ: 3. Π: 7
Ράλιας Γεώργ.	2	Κορώνης	-	1.484	-
Ραυτόπουλος Αλέξ. ⁽³⁾	5	Νάξου	-	99.750	EX, EA: 2. X: 3
Ραφαλιάς Εμμαν.	5	Αθήνας	-	1.450	-
Ρέντης Θεοχ.	2	Κορίνθου	Πρ.	14.000	ΜΣ: 1
Ρόδιος Θαν.	6	Σαντορίνης	-	4.150	-
Ρόδιος Παν. Γ.	5	Ναυπλίου	Ιατρ.	171.000	ΣΧ, ΓΕΘΕΒ: 4, 5
Ροδόπουλος Γεώργ.	2	Π. Πάτρας	Οπλ.	1.000	X: 3
Ροϊλός Λάμπρος	2	Καρύταινας	Κοτζ.	1.000	ΕΣ: 3. ΜΕΘ, Π: 9
Ροπαίτης Αναγν.	4	Κορίνθου	-	1.175	-
Ρουμελιώτης Γεώργ.	2	Κορίνθου	-	888	-
Ρουτζότης Αντ.	2	Νεοκάστρου	-	305	-
Σαγιας Γεώργ.	2	Κορώνης	-	230	-
Σαγιας Θαν.	2	Π. Πάτρας	Οπλ.	50	ΥΧ: 3

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φόρων	Αξίωμα ενοικιαστή
Σακελαρόπουλος Αναγν.	2	Κορίνθου	-	7.225	Τ: 3
Σακετόπουλος Γεώργ.	2	Π. Πάτρας	-	315	-
Σάκης Δημ.	2	Κορώνης	-	395	-
Σάκης Ηλ.	2	Κορώνης	-	6.450	-
Σαλταφέρους Ν.	5	Μιστρά	Κοτζ.	400.000	-
Σαμουήλ	2	Κορώνης	Κληρ.	180	-
Σαμπαζιώτης Παν.	2	Κορώνης	-	80	ΕΧ: 4
Σανταμεριανός Παν.	2	Π. Πάτρας	-	950	Χ: 3
Σεργόπουλος Εμμαν.	5	Λεονταρίου	-	262.100	-
Σερφιώτης Αναστ. Κυρ.	5	Πολυκάνδρ.	Καραβ.	34.970	-
Σισίνης Ιωάν.	4	Γαστούνης	Κοτζ.	22.990	ΜΕΘ, ΦΠ: 3. ΜΒ: 4-6
Σκαρμουτζόπουλος	2	Κορώνης	-	365	-
Σκίρτος Γ.	5	Καρυστίας	-	9.650	-
Σκληρός Γεώργ.	5	Καρύταινας	-	2.700	ΜΕΒΕ: 6
Σκληφόπουλος Γεώργ.	2	Κορώνης	-	331	-
Σόρτης Ν.	6	Σύρου	-	40.100	-
Σοφινός Ανδρ.	5	Κέα	-	38.000	Π: 4
Σπάλας Δημ.	2	Κορώνης	-	3.005	ΠΚ: 2
Σπανόπουλος Κ. Παν. ^{*(5)}	5	Δερβενοχ.	-	14.200	ΓΥ: 9
Σπανόπουλος Κων. ^{*(5)}	5	Δερβενοχ.	-	14.200	-
Σπανόπουλος ^{*(16)}	5	Ναυπλίου	-	4.060	ΥΧ: 4
Σπετζιώτης Αναστ.	5	Πάτμου	Οπλ.	1.450	-
Σπηλιοτόπουλος Παν.	2	Π. Πάτρας	Τεχν.	1.300	-
Σπουργήτης Γεώργ.	2	Κορώνης	-	120	-
Σπυράκης Γεώργ.	2	Κορώνης	-	1.005	Χ, ΜΕΘ: 4
Σπυρόπουλος Κων.	2	Καρύταινας	-	510	-
Στάης Λούης	5	Πολυκάνδρ.	Καραβ.	5.350	ΜΣ: 2. Π: 5. ΜΒ: 3, 4
Σταθόπουλος Θεόδ.	2	Καρύταινας	-	300	-
Σταϊκόπουλος Στάικος	5	Κορίνθου	Οπλ.	25.000	Σ: 2-5, 9. ΜΕΘ: 2
Σταματόπουλος Αναγν.	2	Καρύταινας	-	250	Π: 3
Σταμπολής Γεώργ.	5	Νησίου	-	3.000	-
Στασινόγλους Ανδρ.	4	Κορίνθου	-	2.175	-
Σταυρόπουλος Γεώργ.	2	Καρύταινας	Κληρ.	625	ΜΕΘ: 4
Σταυρόπουλος Ιωάν.	2	Κορίνθου	-	4.188	-
Στέριος	4	Γαστούνης	Οπλ.	4.930	-
Στεφανόπουλος Ευθ.	2	Π. Πάτρας	-	700	-
Ταμιχτζής Παν.	5	Ναυπλίου	Έμπ.	12.500	-
Ταμπακόπουλος Ευθ.	2	Καρύταινας	-	1.735	-
Τασσίικας Κυρ.	5	Καρυστίας	Έμπ.	650	ΜΕΘ: 2, 6-9.
» »	6	Σκοπέλου	-	960	ΜΕΒΕ: 4
Τζαγρής Θαν.	2	Κορίνθου	-	1.500	-
Τζαλαμίδας Γεώργ.	2	Π. Πάτρας	-	420	-
Τζαλαφατίνος Ηλ.	5	Καλαμάτας	-	56.000	Α: 3
Τζατζόπουλος Γεώργ.	2	Καρύταινας	-	320	-

Όνοματεπώνυμο ενοικιαστή φθώρα	Έτος	Επαρχία	Επάγγελμα ή ιδιότητα	Ποσό φθώρα	Αξίωμα ενοικιαστή
Τζέρτος Γεώργ.	2	Π. Πάτρας	Κοτζ.	250	ΜΕΘ: 3. ΕΑ: 3, 4
Τζιγκουράκος	2	Μιστρά	-	400	Π, ΜΕΘ: 6
Τζικούρας	4	Γαστούνης	-	1.770	-
Τζιμπουράκης Τάσιος	5	Ανατολικ.	Πρ.	17.000	ΜΕΘ, Π: 9
Τζιούνης Νικ.	5	Αποκούρ.	-	15.800	ΕΧ: 5
Τζιτζινιώτης	2	Μιστρά	-	1.171	-
Τζολακόπουλος Αναγν.	4	Κορίνθου	-	200	-
Τζολακόπουλος Αναστ.	4	Κορίνθου	-	710	-
Τζολακόπουλος Κων.	4	Κορίνθου	Οπλ.	1.010	-
» »	5	Ναυπλίου	-	7.200	-
Τζολακόπουλος Παν.	4	Κορίνθου	-	1.500	ΕΦ: 2-4. Τ: 5. ΜΕΘ, Π: 9
Τζούλος	2	Νεοκάστρου	-	240	ΕΧ: 5
Τόκας Κων.	5	Βλοχού	-	10.000	-
Τολόπουλος Αναγν.	4	Κορίνθου	-	9.926	-
» » ^{*(14)}	5	Κορίνθου	-	443.600	-
Τολόπουλος Δημ.	4	Κορίνθου	-	1.175	-
Τομαρόπουλος Δημ. ^{*(14)}	5	Κορίνθου	-	443.600	ΓΕΘΕΒ: 1, 2. ΓΥ: 3, 5. ΕΦ: 3
Τοπολοβίτης Χρήστ.	2	Π. Πάτρας	-	260	-
Τριανταφυλλόπουλος Γεώργ.	2	Κορίνθου	-	5.800	ΕΦ: 2, 3. Π: 3, 9.
» »	4	Κορίνθου	-	2.200	ΜΕΘ: 9
Τριανταφυλλόπουλος Μάρκ.	2	Κορίνθου	-	3.050	-
Τριαντόπουλος Δημ.	2	Καρύταινας	-	3.500	-
Τροχάνης Σταμ.	2	Πραστού	-	7.100	-
Υδραίος Αναγν.	4	Κορίνθου	-	150	-
Φραγκούλης Ελευθ.	2	Κορώνης	-	765	ΥΧ: 5
Φωσιές Κων.	2	Κορώνης	-	600	-
Φώτης	2	Καρύταινας	-	163	-
Χαραλάμπης Σπ. ^{*(8)}	5	Βοστίτσας	Κοτζ.	200.100	ΜΕΘ: 6, 7, 9. Π: 9
Χαρμπίλιας Θεόδ.	2	Π. Πάτρας	-	60	Χ: 3
Χατζηαντωνίου Νικ. ^{*(2)}	5	Καρπάθου	-	10.000	-
Χατζηγεωργίου ^{*(2)}	5	Καρπάθου	-	10.000	ΑΑ: 5
Χατζουριανέος Αναστ.	2	Π. Πάτρας	-	285	-
Χελιώτης παπά Ιωάννης	4	Κορίνθου	Κληρ.	650	-
Χινόπουλος Αναστ.	6	Μήλου	-	110	-
Χιονιώτης Αγγ.	2	Π. Πάτρας	-	70	-
Χρήστος	2	Καρύταινας	Κληρ.	1.000	-
Χριστοδουλάκης Αναγν.	4	Κορίνθου	-	1.600	-
Χριστόδουλος	2	Καρύταινας	-	1.250	-
Χριστοδούλου Γεώργ.	5	Πόρου	-	15.400	-
Χριστόπουλος Παν.	2	Νεοκάστρου	-	750	-
Χριστόπουλος Χαρίτος	2	Καρύταινας	-	2.000	-
Χριστούλιας Ιωάν.	2	Καρύταινας	-	700	-
Χριστόφορος Ηγούμ.	4	Κορίνθου	Κληρ.	40	-
Χρυσικόπουλος Δημ.	2	Κορώνης	-	200	-

<i>Ονοματεπώνυμο ενοικιαστή φόρων</i>	<i>Έτος</i>	<i>Επαρχία</i>	<i>Επάγγελμα ή ιδιότητα</i>	<i>Ποσό φόρων</i>	<i>Αξίωμα ενοικιαστή</i>
Χρυσικού Ιωάν.	6	Πολυκάνδρ.	-	200	-
Χρυσοβέργης	5	Κραβάρων	-	28.400	Π, ΜΕΘ: 6, 7
Χρυσοβιτζιώτης Δημ.	2	Καρύταινας	Κληρ.	1.525	-
Χρύσος Κων.	2	Βοστίτσας	-	3.250	-
Χρυσταφυτόπουλος Αναγν.	4	Κορίνθου	-	1.050	-
Χ΄΄ Στάλας Λάζ.	6	Σύρου	-	11.000	-
Ψευτάκης Θαν.	2	Κορώνης	-	1.026	-

SUMMARY

Simeon Bozikis, *Dynamics and stagnation of the taxation and the tax mechanism during the Greek Revolution of 1821*

The main objective of the Greek revolutionaries in 1821, namely the achievement of political existence and independence, depended also on ensuring the necessary financial resources required for the war. A part of these resources was gathered through the taxation mechanism. The aim of this article is to provide new evidence in order to elucidate certain aspects of taxation and the taxation mechanism. At first, the article focuses on the implications of the Temporary Administration's political decisions on taxation and its mechanism, proceeding with the investigation of the tax farmers' features, practices and relations with the State.

During the Revolution, the tax payers experienced a significant mitigation of the tax burden. Specifically, the lower tax burden, which was observed after 1821, means that the tax mechanism provided a lower return compared to the other sources of income of the Temporary Administration. Indeed, the allocation of tax revenues (in order to meet the districts' and the army's needs regarding wages and supplies) attached an essential role to their mechanism in fulfilling the Administration's responsibilities.

The tax farmers played a crucial role in ascertaining and collecting taxes. The latter usually acted individually and the geographical scope of their action was rather restricted. However, the collection of taxes by a group of individuals (cooperative, community) was a common phenomenon. At the beginning of the Revolution, there was a large number of tax farmers per district, but during the Revolution their number fell dramatically. As the study of the tax farmers' social geography demonstrates, the taxation mechanism was not a field of privileged, stable and constant predominance of a leading powerful group. Of course, those leading groups, whose features matched an area's local social, historical and demographic characteristics had a more distinct presence in that place.

The Greek revolutionaries, through the establishment of institutions of political administration, ratified by the people, created a new kind of links between the citizens and the institutions that were being established, accelerated the historical processes and revealed dynamics with multiplying effects. The consolidation, ultimately, of state power

and its special forms – such as taxation – were marked by radical and neoteric political principles. However, the expression of the latter at the local society level intersected with the traditional forms of social domination.